

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

**Postavení poškozeného v trestním řízení
a právo na účinné vyšetřování**

Diplomová práce

Victim Role in the Criminal Procedure and Right to Effective Investigation

Diploma thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
doc. JUDr. Petr HULINSKÝ, Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Bc. Beáta PAUROVÁ

PRAHA
2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 10. 3. 2023

Bc. Beáta PAUROVÁ

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce panu doc. JUDr. Petrovi Hulinskému, Ph.D. a konzultantovi práce Mgr. et Mgr. Davidu Průšovi za ochotu a vstřícnost při poskytování cenných rad.

ANOTACE

Prvním cílem práce bylo zanalyzovat postavení poškozeného se zaměřením na vybraná procesní práva. Nejprve byla popsána práva náležející všem poškozeným, následně jen těm, kteří mohou být subjekty adhezního řízení a nakonec těm, kteří jsou současně oběťmi trestného činu. Důraz byl přitom kladen na rozhodování o nároku poškozeného. Dále byla porovnána česká a zahraniční právní úprava postavení poškozeného. Druhým cílem práce bylo vytvořit přehled problematiky práva na účinné vyšetřování. Zkoumáno bylo, za jakých podmínek je toto právo poškozenému přiznááno, jaká jsou podle ESLP kritéria účinného vyšetřování a jaký vývoj zaznamenalo toto právo v české judikatuře. Nakonec byly představeny návrhy *de lege ferenda*.

KLÍČOVÁ SLOVA

Evropský soud pro lidská práva * poškozený * právo na účinné vyšetřování * trestní řád * trestní řízení * trestní stíhání

ANNOTATION

The first aim of the thesis was to analyze the position of the injured party with emphasis on selected procedural rights. First, the rights of all injured parties were described, then only of those who can be subjects of adhesion proceedings and finally of those who are also victims of crime. The focus was on the adjudication of the victim's claim. Furthermore, the Czech and foreign legal regulation of the position of the injured party was compared. The second aim of the thesis was to provide an overview of the issue of the right to an effective investigation. It was examined under what conditions this right is granted to the victim, what are the criteria of an effective investigation according to the European Court of Human Rights and what development this right has seen in Czech case law. Finally, *de lege ferenda* proposals were presented.

KEYWORDS

criminal procedure * criminal proceedings * criminal prosecution * European Court of Human Rights * right to effective investigation * victim

Obsah

ÚVOD	6
1 POŠKOZENÝ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	8
1.1 Vymezení pojmu trestní řízení.....	8
1.2 Vymezení pojmu poškozený de lege lata	9
1.2.1 Pozitivní vymezení pojmu poškozený.....	9
1.2.2 Negativní vymezení pojmu poškozený	13
1.3 Poškozený jako subjekt a strana trestního řízení	15
1.4 Rozdíly mezi poškozeným a obětí trestného činu	16
1.5 Procesní práva poškozeného	18
1.5.1 Práva náležející každému poškozenému	19
1.5.2 Práva náležející jen poškozenému s nárokem na náhradu škody..	24
1.5.3 Práva náležející poškozenému, který je zároveň obětí trestného činu	30
1.6 Rozhodování o nároku poškozeného	32
1.6.1 Postavení poškozeného při odklonech v trestním řízení	33
1.6.2 Dohoda o vině a trestu	36
1.7 Posilování práv poškozeného.....	39
1.8 Komparace postavení poškozeného s právní úpravou vybraných sousedních států	40
1.8.1 Poškozený ve slovenské právní úpravě	41
1.8.2 Poškozený v německé právní úpravě.....	42
2 PRÁVO POŠKOZENÉHO NA ÚČINNÉ VYŠETŘOVÁNÍ.....	46
2.1 Přiznání práva na účinné vyšetřování	47
2.2 Požadavky Evropského soudu pro lidská práva na vyšetřování.....	51
2.3 Právo na účinné vyšetřování v české judikatuře.....	52
3 ÚVAHY DE LEGE FERENDA.....	55
ZÁVĚR	60
SEZNAM ZKRATEK.....	62
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	63

ÚVOD

Poškozený je z pohledu trestního řízení natolik důležitým subjektem, že je mu přiznáno postavení procesní strany. Jakožto osoba dotčená trestným činem a nositel důkazů má význam při zjišťování a objasňování stíhaného skutku. K dosažení jeho zájmů mu rovněž náleží určitá procesní práva, a to zejména v případě, že mu trestným činem vznikla majetková škoda, nemajetková újma nebo se pachatel trestného činu na jeho úkor obohatil.

Prvním cílem práce je zanalyzovat postavení poškozeného v trestním řízení včetně detailnějšího rozboru některých jeho procesních práv, a to především na základě rešerše odborné literatury a rozboru platné právní úpravy. Právě časté novelizace legislativy jsou důkazem aktuálnosti vybraného tématu. Využita přitom bude metoda analytická, syntetická a subsidiárně také komparační.

Jedním z práv, které může být v některých případech poškozenému přiznáno, je právo na účinné vyšetřování. Jelikož není toto právo kodifikováno v žádných právních předpisech, druhým cílem této práce bude vytvořit ucelený přehled dané problematiky, vycházející zejména z judikatury Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu České republiky.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. V první kapitole je definován pojem trestní řízení a poškozený *de lege lata*, přičemž poškozený je zde rozebrán také jako subjekt a strana trestního řízení. V krátkosti jsou nastíněny rozdíly mezi poškozeným a obětí trestného činu, neboť k záměně těchto pojmů v praxi často dochází. Dále se již práce zaměřuje na procesní práva, která poškozenému náleží. V souladu s rozdělením poškozených dle zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním jsou popsána nejprve práva, kterými disponuje každý poškozený, a následně práva, která jsou přiznána jen poškozenému, který má nárok na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Pro úplnost jsou představena také práva, kterými disponuje poškozený, který je zároveň obětí trestného činu. Vzhledem k jejímu rozsahu se práce zabývá pouze vybranými procesními právy poškozeného. Významná část práce je věnována rozhodování o nároku poškozeného, a to v rámci adhezního řízení i při odklonech v trestním řízení spočívajících

v podmíněném zastavení trestního stíhání a narovnání, a při dohodě o vině a trestu, o jejímž zařazení mezi odklony nepaduje mezi odborníky shoda. Diskutovány jsou rovněž aktuální tendence k posilování práv poškozeného. Nakonec jsou vytyčeny hlavní rozdíly mezi českou a zahraniční, konkrétně slovenskou a německou, právní úpravou týkající se postavení poškozeného.

Druhá kapitola se zabývá již zmíněným právem na účinné vyšetřování. Jejímž cílem je zodpovědět otázky, v jakých případech je toto právo poškozenému přiznáno, jaké jsou požadavky Evropského soudu pro lidská práva na účinné vyšetřování a jaký vývoj zaznamenalo toto právo v české judikatuře.

Třetí kapitola představuje návrhy *de lege ferenda*, a to i v návaznosti na chystané změny zpracované v aktuálním návrhu nové právní úpravy trestního řádu předloženém k 14. 10. 2022.

1 POŠKOZENÝ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

1.1 Vymezení pojmu trestní řízení

Dle Jelínka je trestní řízení „zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, případně i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona trest nebo ochranné opatření, učiněné rozhodnutí vykonat, popřípadě jeho výkon zařídit, dále působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů“.¹ Téměř totožnou definici lze nalézt i u dalších autorů.²

Baxa trestní řízení charakterizuje jako „zákonem stanovený postup orgánů činných v trestním řízení a dalších subjektů podílejících se na tomto postupu, jehož cílem je zjištění trestného činu a jeho pachatele, vynesení spravedlivého rozsudku o vině, trestu a nápravném opatření, případně o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, jakož i výkon těchto rozhodnutí“.³ Ačkoliv toto vymezení zmiňuje v souvislosti s trestním řízením i snahu o odškodnění osob, které byly trestným činem poškozeny, a nastiňuje tak aktuální směřování českého právního systému a tendenci posilovat práva poškozených, je třeba si uvědomit, že primárním účelem trestního řízení zůstává to, aby „trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni, kdy vedené řízení má též vést k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti“.⁴ Zakotvení práv poškozeného v trestním řádu je v tomto ohledu vnímáno pouze jako *beneficium legis* dané zákonodárcem.⁵

¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 17–18.

² FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 25.

³ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 5.

⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1587/07 ze dne 9. 6. 2008. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/I.US1587/07>.

⁵ Tamtéž.

1.2 Vymezení pojmu poškozený de lege lata

Chápání pojmu poškozený a jeho postavení v trestním řízení se na našem území historicky proměňovalo. Stejně tak se měnil okruh osob, které lze za poškozené v trestním řízení považovat. K významné změně došlo například přijetím novely trestního řádu, zákona č. 181/2011 Sb., která okruh poškozených rozšířila o osoby, jimž byla způsobena nemajetková újma, a o ty, na jejichž úkor se pachatel trestným činem obohatil.⁶ Zákonem č. 59/2017 Sb. bylo dále za majetkovou škodu, na niž může poškozený uplatnit svůj nárok, prohlášeno i dlužné výživné vzniklé následkem trestného činu zanedbání povinné výživy.⁷

1.2.1 Pozitivní vymezení pojmu poškozený

Dle ustanovení § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“)⁸ je poškozeným „*ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil*“. Všechny čtyři situace budou detailněji popsány v následujících podkapitolách.

Trestný čin je definován jako „*protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*“.⁹ Poškozenému je takovým trestným činem zasaženo do jeho práv, a to například do práva na život, práva na nedotknutelnost osoby, práva na soukromí či práva vlastnit majetek.¹⁰ Právní kvalifikace trestného činu přitom není pro přiznání postavení poškozeného podstatná, stejně jako to, zda byl, či nebyl trestný čin dokonán nebo zda již došlo k nahrazení škody.¹¹ Poškozeným se může stát rovněž právnická osoba.¹²

⁶ Zákon č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v posledním znění, čl. 1 odst. 3.

⁷ Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů v posledním znění, § 2 odst. 2.

⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 43 odst. 1.

⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění, § 13 odst. 1.

¹⁰ Usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky v posledním znění, čl. 6, 7 a 11.

¹¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1587/07 ze dne 9. 6. 2008. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/I.US1587/07>.

¹² VÁLKOVÁ Helena a Tomáš GŘIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 12, č. 4, s. 83–87. ISSN 1213-5313, s. 83.

Poškozený jako ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví

Ublížení na zdraví je charakterizováno jako „*stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření*“.¹³ Z toho vyplývá, že ne každé ublížení na zdraví je trestným činem – může se rovněž jednat o přešupek proti občanskému soužití.¹⁴

Pro posuzování charakteru poranění je potřeba vyložit časové určení „*nikoli jen po krátkou dobu*“. To není jednoznačně určeno, judikatura však za tuto dobu považuje pracovní neschopnost trvající nejméně sedm dní. Doba trvání pracovní neschopnosti je důležitým kritériem, nesmí však být jediným. Problémem je zde totiž souvislost délky pracovní neschopnosti s charakterem pracovních činností vykonávaných v zaměstnání poškozeného, délka pracovní neschopnosti ovlivněná subjektivními pocity poškozeného,¹⁵ vykonávání práce na vlastní riziko¹⁶ a neustálé zkracování doby léčby vlivem nových poznatků a modernizace léčebných metod.¹⁷

„*Skutečný charakter poranění je tedy nutno zkoumat i na podkladě dalších okolností, zejména toho, jakými příznaky, bolestmi nebo obtížemi, v jaké intenzitě a po jakou dobu se poranění poškozeného projevovalo, jaké lékařské ošetření si vyžádalo, resp. jaké potíže uváděl poškozený a zda tyto potíže odpovídaly lékařskému nálezu.*“¹⁸

Za poškozeného je *per analogiam* považována i osoba, které byla způsobena těžká újma na zdraví, tedy „*vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění*“.¹⁹

¹³ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění, § 122 odst. 1.

¹⁴ Zákon č. 251/2016 Sb., *o některých přestupcích* v posledním znění, § 7 odst. 1 písm. b).

¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 10. 2002 sp. zn. 5 Tdo 775/2002. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/5Tdo775/2002>.

¹⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu v Bratislave ze dne 14. 1. 1983 sp. zn. 6 Tz 83/82. Dostupné z: <https://www.codexisuno.cz/4xf?checked=1&lang=cs>.

¹⁷ VÁVRA, Libor. Násilná trestná činnost v péči lékařů. *PRÁVNÍ PROSTOR* [online].

28. 3. 2017 [cit. 2022-10-21]. ISSN 2336-4114. Dostupné

z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/nasilna-trestna-cinnost-v-peci-lekaru?utm_source=casopis+PP&utm_medium=8_2017&utm_campaign=casopis8_2017&strana_do=4.

¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2. 9. 1965 sp. zn. 5 Tz 38/65. Dostupné z: <https://www.codexisuno.cz/4xe?checked=1&lang=cs>.

¹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění, § 122 odst. 2.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“) taxativně vymezuje podmínky, za nichž těžká újma na zdraví vzniká. Jednou z nich je podmínka delší dobu trvající poruchy zdraví,²⁰ za niž je dle judikatury považována doba trvající nejméně šest týdnů.²¹ U těžké újmy na zdraví již není délka pracovní neschopnosti rozhodující, neboť „*doba, po kterou trval tento vážný stav, je obvykle podstatně kratší, než trvalo celkové léčení a pracovní neschopnost poškozeného*“.²²

Poškozený jako ten, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda

Újmu, která může trestným činem vzniknout, lze dělit na újmu majetkovou a nemajetkovou. Majetková újma (škoda) je objektivně vyčíslitelná újma na jmění.²³ Jedná se o skutečnou škodu nebo ušlý zisk.

„*Skutečná škoda znamená zmenšení majetkového stavu poškozeného oproti stavu před škodnou událostí.*“²⁴ Podle nového občanského zákoníku je možné za skutečnou škodu označit také vznik závazku (přírůstek aktiv), například vznik dluhu.²⁵ „*Ušlým ziskem je pak újma spočívající v tom, že u poškozeného nedojde k rozmnožení majetkových hodnot, ačkoliv se to s ohledem na pravidelný běh věcí dalo očekávat.*“²⁶

Škoda musí vzniknout jako následek projednávaného trestného činu – musí zde existovat objektivní příčinná souvislost (*kauzální nexus*).²⁷ Majetkovou škodu lze nahradit v penězích (*relutární náhrada škody*) anebo uvedením do předešlého

²⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění, § 122 odst. 2 písm. i).

²¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 2. 2013 sp. zn. 8 Tdo 114/2013. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/8-tdo-114-2013>.

²² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 3. 2021 sp. zn. 4 Tdo 140/2021. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/4Tdo140/2021>.

²³ ŠAJNAROVÁ, Jitka a Tomáš BUUS. Obvyklá pochybení znalců při vyčíslení výše škody. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 30. 11. 2017 [cit. 2022-11-27]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/obvykla-pochybeni-znalcu-pri-vycisleni-vyse-skody>.

²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 2. 2003 sp. zn. 25 Cdo 986/2001, 25 Cdo 987/2001. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/25-cdo-986-2001>.

²⁵ ŠAJNAROVÁ, Jitka a Tomáš BUUS. Obvyklá pochybení znalců při vyčíslení výše škody. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 30. 11. 2017 [cit. 2022-11-27]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/obvykla-pochybeni-znalcu-pri-vycisleni-vyse-skody>.

Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění, § 2952.

²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 2. 2003 sp. zn. 25 Cdo 986/2001, 25 Cdo 987/2001. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/25-cdo-986-2001>.

²⁷ ŠAJNAROVÁ, Jitka a Tomáš BUUS. Obvyklá pochybení znalců při vyčíslení výše škody. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 30. 11. 2017 [cit. 2022-11-27]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/obvykla-pochybeni-znalcu-pri-vycisleni-vyse-skody>.

stavu (*restitutio in integrum*).²⁸ Poškozený může svůj nárok na náhradu škody v rámci trestního řízení uplatnit v adhezním řízení, o němž bude pojednávat jedna z podkapitol první části práce.

Poškozený jako ten, komu byla trestným činem způsobena nemajetková újma

Nemajetková újma je újmou imateriální, v nejširším pojetí jde o „*jakoukoli újmu, která pro poškozeného neznamena přímou ztrátu na majetku. Typicky se jedná o zásah do zdraví, cti, soukromí osoby apod.*“.²⁹ V ustanovení § 43 odst. 1 trestního zákoníku je ublížení na zdraví od nemajetkové újmy odlišeno,³⁰ poškozený však může v rámci institutu nemajetkové újmy v této souvislosti požadovat náhradu za duševní útrapy vzniklé v důsledku ublížení na zdraví. Dalšími příklady nemajetkové újmy mohou být následky porušení přirozených lidských práv, jako je snížení důstojnosti či vážnosti poškozeného.³¹

„*Duševní útrapy je možné vymezit jako vnitřní mučivé pocity, které mohou, ale nemusejí mít přímou vazbu na tělesná zranění (prožívaná trýzeň, strach a utrpení, negativně vnímaný stres, smutek a zármutek, úlek, znepokojení, pocit ponížení apod.)*“.³² Vznikají například jako následek smrti blízké osoby a jedná se mimo jiné i o obavy o budoucnost.³³ „*Pod pojem duševních útrap můžeme zahrnout i psychickou bolest. Psychická bolest je možná duševní reakce na zásah do práva člověka, zejména na poruchu zdraví člověka, často je spojena s bolestí fyzickou. Psychická bolest může mít různé podoby*“.³⁴ V některých případech

²⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Majetková újma (škoda). *NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK* [online]. 2015 [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/majetkova-ujma-skoda>.

²⁹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Nemajetková újma. *NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK* [online]. 2015 [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/nemajetkova-ujma>.

³⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění, § 43 odst. 1.

³¹ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění, § 81.

³² TOMEŠOVÁ, Jana. Odškodnění duševních útrap jako nemajetkové újmy. *PRÁVNÍ PROSTOR* [online]. 10. 11. 2016 [cit. 2022-10-21]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/odskodneni-dusevnich-utrap-jako-nemajetkove-ujmy>.

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č. j. 25 Cdo 1835/2020-218 ze dne 13. 5. 2021.

³⁴ TOMEŠOVÁ, Jana. Odškodnění duševních útrap jako nemajetkové újmy. *PRÁVNÍ PROSTOR* [online]. 10. 11. 2016 [cit. 2022-10-21]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/odskodneni-dusevnich-utrap-jako-nemajetkove-ujmy>.

může náhradu nemajetkové škody požadovat rovněž ten, „*kdo způsobenou újmu důvodně pocítuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit*“.³⁵

Vyčíslení nemajetkové újmy je oproti té majetkové mnohem obtížnější. Je totiž do značné míry založeno na subjektivním vnímání poškozeného. Odčiněna má být přiměřeným zadostiučiněním, které není blíže vymezeno.³⁶ Při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění musí být vzaty v potaz i okolnosti zvláštního zřetele hodné.³⁷

Poškozený jako ten, na jehož úkor se pachatel obohatil

Poškozenými jsou v trestním řízení od účinnosti zákona č. 181/2011 Sb. novelizujícího trestní řád rovněž osoby, na jejichž úkor se pachatel bezdůvodně obohatil.³⁸ *Bezdůvodného obohacení se dopustí „ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám“.*³⁹ Jako příklady lze jmenovat nevrácení peněz zaslaných omylem na nesprávný bankovní účet, nevrácení poskytnuté zálohy po odstoupení od smlouvy, využívání odcizeného auta nebo splacení dluhu osobou, která tuto povinnost nemá. Pachatel musí „*ochuzenému vydat, oč se obohatil*“.⁴⁰

1.2.2 Negativní vymezení pojmu poškozený

Pozitivní vymezení poškozeného je doplněno jeho negativním vymezením v ustanoveních § 43 odst. 2, § 44 odst. 1 a § 310a trestního řádu. Cílem je zabránit příliš extenzivnímu výčtu osob, které se za poškozené *de iure* považují, a které tudíž mohou vykonávat oprávnění poškozených.⁴¹

³⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění, § 2971.

³⁶ Tamtéž, § 2951.

GIBALOVÁ, Diana. Náhrada nemateriální újmy v trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRÍVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 67–76. ISBN 978-80-87576-39-7, str. 72.

³⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění, § 2957.

³⁸ Zákon č. 181/2011 Sb., *kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony* v posledním znění, čl. 1 odst. 5.

³⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění, § 2991 odst. 2.

⁴⁰ Tamtéž, § 2991 odst. 1.

⁴¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb., *kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. Dostupné

Dle ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu

Dle ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu není poškozeným „ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem“.⁴² To platí ve všech stádiích trestního řízení.⁴³

Do trestního řádu bylo toto ustanovení zavedeno novelou zákona č. 265/2001 Sb.⁴⁴ Jak však někteří autoři uvádí, obsah ustanovení bylo možné před novelizací zákona vyvodit již z tehdy existující judikatury.⁴⁵

Jelínek se k této změně staví kriticky, neboť je dle jeho názoru často obtížné o otázkách příčinné souvislosti škody se stíhaným skutkem a zavinění pachatele rozhodovat ještě před započítáním dokazování. Podle něj by se o tom, zda určitá osoba je, či není poškozeným, mělo rozhodovat řádným procesním postupem (usnesením), proti němuž by bylo případně možné podat stížnost, což aktuálně není možné.⁴⁶

Naopak podle Růžičky není za poškozeného osoba považována jen tehdy, pokud je zcela zřejmé, že újma nemohla být způsobena zaviněním pachatele stíhaného trestného činu a v případě jakýchkoliv pochybností za poškozeného považována bude.⁴⁷ Vyvrací tak částečně existenci problému, na niž Jelínek upozorňuje.

Dle ustanovení § 44 odst. 1 trestního řádu

Okruh poškozených dále zužuje ustanovení § 44 odst. 1 trestního řádu, podle něhož „oprávnění poškozeného nemůže vykonávat ten, kdo je v trestním řízení

z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayv6mrwgvpi6q>.

⁴² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 43 odst. 2.

⁴³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 256.

⁴⁴ Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v posledním znění, čl. 1 odst. 43.

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 518.

⁴⁶ JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika - co je nejdůležitější? In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRÍVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 11–21. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 14.

⁴⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEŽULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 321.

stíhán jako spoluobviněný“.⁴⁸ Tyto subjekty se totiž zpravidla vyznačují protichůdnými zájmy.⁴⁹ „Bylo-li by však trestní řízení proti spoluobviněnému vyloučeno ze společného řízení (§ 23 odst. 1) anebo vedlo-li se od počátku proti každému z obviněných zvlášť, může osoba, která je v jiném řízení v postavení obviněného, vystupovat v dalším trestním řízení jako poškozený se všemi právy ve smyslu § 43 odst. 1, 2 (pak se nejedná o spoluobviněné).“⁵⁰

Dle ustanovení § 310a trestního řádu

Poslední omezení okruhu poškozených představuje ustanovení § 310a trestního řádu, které uvádí, že „práva poškozeného podle § 309 a 311 nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení“.⁵¹ To znamená, že právní nástupce poškozeného neuděluje souhlas s narovnáním jakožto s jedním z institutů odklonů trestního řízení a nemůže ani proti rozhodnutí v této věci podat stížnost.⁵²

1.3 Poškozený jako subjekt a strana trestního řízení

Za subjekty trestního řízení považujeme „ty činitele, kteří mají a vykonávají vlastním jménem vliv na průběh řízení a kterým zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo ukládá určité procesní povinnosti“.⁵³ Jsou jimi zejména orgány činné v trestním řízení (tj. soud, státní zástupce a policejní orgán) a dále některé osoby, konkrétně osoba, proti níž se řízení vede, poškozený, zúčastněná osoba, osoba s tzv. *samostatnými obhajovacími právy*, úředník Probační a mediační služby a v řízení ve věcech mladistvých orgán sociálně-právní ochrany dětí. V některých případech jsou za subjekty označovani rovněž

⁴⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 44 odst. 1.

⁴⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 863/16 ze dne 10. 8. 2016. Dostupné

z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2016/II._US_863_16_an.pdf.

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 517.

⁵¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 310a.

⁵² Tamtéž, § 309 a § 311.

⁵³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 185.

obhájce, znalec, tlumočník a také svědek,⁵⁴ v jehož roli poškozený často současně vystupuje.⁵⁵

Subjektu trestního řízení, který je „oprávněný uplatňovat nebo podporovat obžalobu anebo sebe nebo jiného proti obžalobě obhajovat“⁵⁶, náleží dle právní nauky v řízení před soudem postavení strany.⁵⁷ Poškozený je jednou z těchto stran a jsou mu tak přiznána zvláštní procesní práva. Jedná se například o právo vystupovat vlastním jménem v řízení před soudem, aktivně se řízení účastnit, uplatňovat své procesní návrhy, provádět důkazy, podávat opravné prostředky apod.⁵⁸ Přestože jej můžeme zařadit na stranu obžaloby,⁵⁹ „poškozený je samostatnou, nezávislou stranou trestního řízení, jeho postavení není závislé na postavení státního zástupce“.⁶⁰ Zájmy poškozeného a státního zástupce se totiž mohou v některých případech i značně lišit.⁶¹

1.4 Rozdíly mezi poškozeným a obětí trestného činu

Ačkoliv se pojmy poškozený a oběť trestného činu částečně překrývají, je nutné je od sebe odlišovat. V trestním právu je oběť dle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o obětech trestných činů“) vymezena jako „fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit“.⁶²

Oběť je předmětem zkoumání mnoha vědních oborů, jako jsou viktimologie, kriminalistika, kriminologie, psychologie apod. Je třeba ji vnímat z toho pohledu, že jí byla způsobena újma, na kterou má stát adekvátně reagovat. Je „subjektem zvláštní péče poskytované státem“⁶³, kdy je potřeba zmírnit dopad trestného činu

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 185.

⁵⁵ Tamtéž, s. 262.

⁵⁶ Tamtéž, s. 186.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž, s. 187.

⁵⁹ Tamtéž, s. 265.

⁶⁰ Tamtéž, s. 188.

⁶¹ Tamtéž, s. 265.

⁶² Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) v posledním znění, § 2 odst. 1.

⁶³ GRIVNA, Tomáš. Zákon o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 22–30. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 25.

na oběť a kompenzovat jí způsobenou újmu, a to například šetrným zacházením, poskytováním psychologického a sociálního poradenství, právní pomoci a právních informací, restorativních programů apod.⁶⁴ Jedná se však až o tendence objevující se v poslední době v návaznosti na celosvětový trend posilování práv oběti.⁶⁵

Pojem poškozený je oproti tomu používán striktně v trestním právu procesním jako označení strany v trestním řízení mající určitá procesní práva k dosažení účelu trestního řízení.⁶⁶ V některých ohledech se jedná o pojem širší – jedním z hlavních rozdílů je to, že obětí může být pouze fyzická osoba, neboť pouze ta může subjektivně pociťovat újmu a útrapy s ní spojené.⁶⁷

V jiných aspektech je pojem poškozený naopak užší, a to například v tom smyslu, že „byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich“.⁶⁸ Dále je k tomu, aby byla osoba považována za poškozeného, nutné, aby ke škodě skutečně došlo, a nestačí, že trestným činem měla škoda vzniknout.⁶⁹

Stejná osoba může být v trestním řízení poškozeným i obětí trestného činu, avšak ne každá oběť je zároveň poškozeným a naopak.⁷⁰ Přestože mají tyto pojmy mnoho společného, nelze je z výše uvedených důvodů libovolně zaměňovat.

⁶⁴ GŘIVNA, Tomáš. Zákon o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GŘIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 22–30. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 28.

⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GŘIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 31–49. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 33–34.

⁶⁶ FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, roč. 13, č. 10, s. 225–239. ISSN 1213-5313, s. 225.

⁶⁷ VICHÉREK, Roman. Oběti trestných činů a jejich práva. *epravo.cz* [online]. 26. 11. 2013 [cit. 2023-01-27]. ISSN 1213-189X. Dostupné

z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/obeti-trestnych-cinu-a-jejich-prava-92945.html>.

⁶⁸ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) v posledním znění, § 2 odst. 3.

⁶⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 43 odst. 1.

⁷⁰ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 218.

1.5 Procesní práva poškozeného

Jak již bylo uvedeno, trestní řád přiznává poškozenému určitá procesní práva, jejichž výkon směřuje zejména k naplnění účelu trestního řízení a dosažení zájmů poškozeného.⁷¹ „Práva a povinnosti poškozeného pak končí tam, kde by mohly přesáhnout rámec účelu trestního řízení nebo zpomalit jeho dosažení.“⁷² V rámci zásady zvláštního, šetrného přístupu k poškozenému⁷³ mají orgány činné v trestním řízení povinnost „v každém období řízení umožnit poškozenému plné uplatnění jeho práv, o kterých je třeba ho podle zákona vhodným způsobem a srozumitelně poučit, aby mohl dosáhnout uspokojení svých nároků; řízení musí vést s potřebnou ohleduplností k poškozenému a při šetření jeho osobnosti“.⁷⁴ Poškozený nemá povinnost tato práva vykonat a může se jich rovněž výslovným prohlášením sděleným orgánu činnému v trestním řízení vzdát.⁷⁵

Trestní řád rozděluje poškozené na dvě hlavní skupiny:

- a) na poškozené, kteří mohou uplatnit nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení (tzv. mají právo být subjektem adhezního řízení a uplatnit své nároky v trestním řízení);
- b) na poškozené bez tohoto nároku (tzv. nejsou subjektem adhezního řízení, ale přesto jim náleží určitá procesní práva).⁷⁶

Pro přehlednost budou následující podkapitoly rozděleny v souladu s tímto členěním – nejprve budou představena práva náležející oběma skupinám poškozených a následně práva, která jsou přiznávána pouze poškozeným, kteří mohou uplatnit svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení vůči obviněnému nebo obžalovanému.

⁷¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 257 a 266.

⁷² ŠÁMAL, Pavel. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 31–49. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 33.

⁷³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 257.

⁷⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 2 odst. 15.

⁷⁵ Tamtéž, § 43 odst. 5.

⁷⁶ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 226.

1.5.1 Práva náležející každému poškozenému

Každý poškozený má právo:

- „činit návrhy na doplnění dokazování, a to již v průběhu přípravného řízení,
- nahlížet do spisů,
- zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu,
- zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu, a
- před skončením řízení se k věci vyjádřit, pronést závěrečnou řeč,
- žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu a státního zástupce konajícího vyšetřování,
- na doručení opisu obžaloby, pokud jsou jeho pobyt nebo sídlo známé,
- dát se zastupovat zmocněncem, v případech uvedených v zákoně pak společným zmocněncem,
- vyjádřit souhlas s trestním stíháním, neudělit souhlas nebo vzít souhlas zpět,
- učinit podnět ke stížnosti pro porušení zákona“.⁷⁷

Kromě toho má poškozený i další práva, která jsou přiznána stranám v trestním řízení. O těchto právech jej musí poučit orgány v trestním řízení a umožnit mu jejich uplatnění.⁷⁸ Jedná se například o možnost vyhledat, předložit nebo provést důkaz,⁷⁹ klást se souhlasem předsedy senátu vyslýchaným otázky⁸⁰ a udělovat souhlas s mediací.⁸¹ Poškozený má také právo před orgány činnými v trestním řízení používat mateřského jazyka.⁸² Vzhledem k rozsahu práce budou

⁷⁷ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Ochrana práv poškozeného. *Verejnazaloba.cz* [online]. [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/vse-podstatne-o-trestnim-řízení/ochrana-poskozenych-a-ohrozenych-osob/ochrana-prav-poskozeneho/>.

⁷⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 46.

⁷⁹ Tamtéž, § 89 odst. 2.

⁸⁰ Tamtéž, § 215 odst. 1.

⁸¹ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediální službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediální službě) v posledním znění, § 2 odst. 2.

⁸² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 2 odst. 14.

následující podkapitoly věnovány pouze některým právům z jejich celkového výčtu.

Právo zvolit si zmocněnce

Poškozený může v trestním řízení vykonávat svá práva osobně nebo prostřednictvím zmocněnce nebo zákonného zástupce (v případě omezení svéprávnosti)⁸³ či opatrovníka (pokud zákonný zástupce tato práva vykonávat nemůže a hrozí nebezpečí z prodlení)⁸⁴. Zmocněncem může být i právnická osoba, o čemž musí být poškozený rovněž poučen.⁸⁵

Zmocněnec je oprávněn za poškozeného v trestním řízení vykonávat všechny úkony⁸⁶ kromě jeho výpovědi v postavení svědka. Zmocněnci navíc oproti poškozenému náleží i některá další práva – například *„je již od zahájení trestního stíhání oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jimiž se mají objasnit skutečnosti důležité pro uplatnění práv osob, které zastupuje, a jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem (...). Může obviněnému i jiným vyslychaným osobám klást otázky, avšak teprve tehdy, až policejní orgán výslech skončí a udělí mu k tomu slovo. Námitky proti způsobu provádění úkonu může vznášet kdykoli v jeho průběhu“*.⁸⁷

V případě mimořádně vysokého počtu poškozených uplatňují na základě rozhodnutí předsedy senátu nebo v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce poškození svá práva včetně uplatnění nároku na náhradu škody *„pouze prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí (...). Jestliže by celkový počet zvolených zmocněnců vzrostl na více než šest a poškození se mezi sebou o výběru nedohodnou, provede výběr s přihlédnutím k zájmům poškozených soud“*.⁸⁸ Cílem je předejít ohrožení rychlého průběhu trestního řízení a jeho komplikování.⁸⁹

⁸³ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 230.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 50 odst. 1.

⁸⁶ Tamtéž, § 51 odst. 1.

⁸⁷ Tamtéž, § 51 odst. 2.

⁸⁸ Tamtéž, § 44 odst. 2.

⁸⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 262.

Právo udělit souhlas s trestním stíháním

Dle ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu je k zahájení trestního stíhání pachatele, respektive k pokračování v již zahájeném trestním stíhání, u taxativně vyjmenovaných trestných činů zapotřebí souhlasu poškozeného.⁹⁰ Kromě nutnosti subsumpce skutkové podstaty trestného činu pod některý z trestných činů vyjmenovaných ustanovením je podmínkou, že pachatel musí být k poškozenému ve vztahu daném zákonem. Pro většinu v ustanovení vyjmenovaných deliktů platí, že pachatel musí být „*ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď*“⁹¹ podle § 100 odst. 2 trestního řádu.⁹² U trestného činu znásilnění je souhlas vyžadován pro trestní stíhání toho, „*kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem*“.⁹³ Pro trestný čin opilství je potřeba souhlasu poškozeného, pokud skutek zároveň vykazuje znaky skutkové podstaty některého z jiných uvedených trestných činů.⁹⁴

Z uvedeného vyplývá, že souhlas je zapotřebí, jen pokud je poškozeným fyzická osoba. Statutárnímu zástupci ani vlastníkovi společnosti právo udělit či odepřít souhlas s trestním stíháním nenáleží, neboť právnická osoba nemůže být s nikým ve vztahu předpokládaném zákonem.⁹⁵ V případě více poškozených jedním trestným činem postačí souhlas pouze jednoho z nich.⁹⁶

Poškozený může svůj souhlas udělit písemně či ústně do protokolu.⁹⁷ Souhlas nelze implicitně vyvozovat z okolností případu.⁹⁸ Orgán činný v trestním řízení poskytne poškozenému přiměřenou lhůtu k udělení souhlasu, nejvýše však třicet dní. Po jejím uplynutí již nelze souhlas s trestním stíháním udělit.⁹⁹

⁹⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 163 odst. 1.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 1. 2011 sp. zn. 3 Tdo 709/2010. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/3Tdo709/2010>.

⁹⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 163 odst. 1.

⁹⁷ Tamtéž, § 163 odst. 2.

⁹⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 7. 2002 sp. zn. 5 To 31/02, uveřejněné pod č. 54/2003 Sb. rozh. tr.

⁹⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 163a odst. 2.

Poškozený má také právo vzít jej zpět, a to „až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas však nelze znovu udělit“.¹⁰⁰ Neudělení souhlasu nebo jeho vzetí zpět je jedním z důvodů nepřípustnosti trestního stíhání.¹⁰¹

Trestní řád dále stanoví, že pro trestní stíhání pachatele za uvedené delikty není potřeba souhlasu poškozeného v případech, kdy převažuje veřejný zájem nad soukromým zájmem poškozeného. Jedná se o trestné činy uvedené v § 163 odst. 1 trestního řádu, pokud:

„a) byla takovým činem způsobena smrt,

b) poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byla jeho svéprávnost omezena,

c) poškozeným je osoba mladší 15 let,

d) z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností“.¹⁰²

Institut tzv. *deliktů se svolením*¹⁰³ představuje prolomení zásady oficiality (tj. orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti)¹⁰⁴ a legality (tj. „státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví“)¹⁰⁵ zavedenou do trestního řádu novelou zákona z roku 1990.¹⁰⁶ Do té doby měly být všechny trestné činy stíhány z úřední povinnosti.¹⁰⁷ Přesto platí zásada obžalovací (tj. státní zástupce je jedinou osobou, která může podat obžalobu).¹⁰⁸ Jedná se o významný projev restorativní justice posilující právo poškozeného v trestním řízení.¹⁰⁹ Veřejný zájem zde ustupuje zájmu jednotlivce, neboť případné trestní

¹⁰⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 163 odst. 2.

¹⁰¹ Tamtéž, § 11 odst. 1 písm. l).

¹⁰² Tamtéž, § 163a odst. 1.

¹⁰³ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X, str. 90.

¹⁰⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 2 odst. 4.

¹⁰⁵ Tamtéž, § 2 odst. 3.

¹⁰⁶ Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád v posledním znění.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 180 odst. 1.

¹⁰⁹ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X, str. 124.

stíhání a sankce by mohly mít negativní dopad na soukromí poškozeného, včetně jeho vztahu s pachatelem,¹¹⁰ což by mohlo způsobit další újmu poškozenému.¹¹¹

Obě podmínky pro aplikování tohoto institutu jsou však častým terčem kritiky. Prvním problémem je výčet trestných činů, k jejichž stíhání je souhlas poškozeného zapotřebí, který je podle Jelínka „*nahodilý a nepromyšlený. Obsahuje trestné činy s rozdílnou, často velmi vysokou mírou společenské závažnosti (...), zatímco mnohé nedbalostní trestné činy, často méně závažné, zde vůbec zastoupeny nejsou*“.¹¹² U těch přitom často nedochází k poškození či ohrožení veřejného zájmu.¹¹³ Také podle některých dalších autorů by měly být z daného okruhu vyloučeny závažné tresty proti životu a zdraví, proti svobodě a lidské důstojnosti a případy recidivy.¹¹⁴

Rovněž nutnost existence příbuzenské či obdobné vazby je problematická. Nemusí totiž obecně platit, že „*na stíhání jiné osoby než osoby blízké bude mít poškozený vždy zájem*“.¹¹⁵ Podle Jelínka by bylo vhodné stíhat závažné úmyslné trestné činy *ex offio* s tím, že stíhání méně závažných trestných činů by bylo možné jen na návrh oprávněné osoby. Současná podoba institutu se souhlasem poškozeného by mohla zůstat zachována u méně závažných trestných činů, u nichž by byla příbuzenská či obdobná vazba relevantní.¹¹⁶

¹¹⁰ POKORNÝ, Tomáš. Trestní stíhání se souhlasem poškozené osoby blízké. *epravo.cz* [online]. 11. 10. 2017 [cit. 2023-01-27]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-stihani-se-souhlasem-poskozene-osoby-blizke-106466.html>.

¹¹¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 1996, roč. 29, č. 4, s. 294–305. ISSN 1213-5313, s. 294.

¹¹² JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika - co je nejdůležitější? In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GŘIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 11–21. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 14.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, str. 686.

¹¹⁵ JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika - co je nejdůležitější? In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GŘIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 11–21. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 15.

¹¹⁶ Tamtéž.

1.5.2 Práva náležející jen poškozenému s nárokem na náhradu škody

Jedním ze základních práv poškozeného je „navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal“¹¹⁷ (dále jen „náhrada škody“). Poškozenému s takovým nárokem náleží oproti ostatním poškozeným mimo jiné tato práva:

- „učinit návrh na zajištění nároku na náhradu škody na majetku obviněného, být vyrozuměn o zajištění nároku a podat stížnost proti rozhodnutí o zrušení nebo omezení zajištění nároku na náhradu škody nebo vynětí věci ze zajištění,
- na doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání, pokud jsou jeho pobyt nebo sídlo známé a jestliže o to výslovně požádá,
- na doručení rozsudku a trestního příkazu,
- na podání odvolání pro nesprávnost výroku o náhradě škody, stejně tak i v případě, že takový výrok nebyl učiněn, jakož i pro porušení ustanovení o řízení přecházejícím rozsudku, jestliže toto porušení mohlo způsobit, že výrok je nesprávný nebo že chybí,
- na podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým byla povolena obnova řízení ve výroku o přiznaném nároku na náhradu škody,
- uzavřít dohodu s obviněným o náhradě škody způsobené trestným činem v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání a právo stížnosti proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání a proti rozhodnutí o osvědčení se obviněného ve zkušební době,
- dát souhlas ke schválení narovnání a právo stížnosti proti rozhodnutí o schválení narovnání“.¹¹⁸

¹¹⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 43 odst. 3.

¹¹⁸ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Ochrana práv poškozeného. *Verejnazaloba.cz* [online]. [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/vse-podstatne-o-trestnim-řízení/ochrana-poskozenych-a-ohrozenych-osob/ochrana-prav-poskozeneho/>.

V případě prokázání nedostatku prostředků u poškozeného, „ *kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví, nebo který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt*“¹¹⁹, má tento poškozený nárok na bezplatnou právní pomoc poskytovanou zmocněncem nebo na pomoc za sníženou odměnu.¹²⁰ V takovém případě hradí náklady na zmocněnce stát.¹²¹ Poškozený mladší osmnácti let má nárok na poskytnutí právní pomoci bezplatně automaticky i bez splnění uvedené podmínky, nebyl-li poškozen trestným činem zanedbání povinné výživy.¹²²

Adhezní řízení

Poškozený může svůj nárok na náhradu škody uplatnit v rámci tzv. *adhezního řízení*, které je součástí trestního řízení, jelikož „*netvoří samostatnou, časově i formálně oddělenou část řízení před soudem, ale splývá s ním, zejména pokud jde o dokazování*“.¹²³ Další práva poškozeného, kterým se budou tato a následující podkapitola věnovat, vyplývají právě z účasti poškozeného na adhezním řízení.

Druhou možností, jak lze soudně vymáhat nárok poškozeného na náhradu škody, je podání žaloby o náhradu škody v civilním řízení. Soud poškozeného odkáže na občanskoprávní řízení například i kvůli nedostatkům v jím podaném návrhu nebo z důvodu nutnosti širšího dokazování přesahujícího rozsah dokazování v trestním řízení.¹²⁴ Stane se tak rovněž v případech, kdy soud přizná poškozenému nárok jen zčásti, nebo pokud obžalovaného zproští viny.¹²⁵

Uplatnění nároku v trestním řízení se nevyklučuje se současným podáním civilní žaloby, neboť se na danou věc nevztahuje překážka *litispendence*.¹²⁶ Nelze však

¹¹⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o *trestním řízení soudním (trestní řád)* v posledním znění, § 51a odst. 1.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 269.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž, s. 270.

¹²⁴ Žaloba o náhradu škody způsobené trestným činem (vzor). *Trestni-rizeni.com: O trestním právu srozumitelně* [online]. [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/zaloba-o-nahradu-skody-zpusobene-trestnym-cinem-vzor>.

¹²⁵ Adhezní řízení. *epravo.cz* [online]. 4. 7. 2002 [cit. 2023-01-27]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-17689.html>.

¹²⁶ ŘEZŇÍČEK, David a František OHRAZDA. Adhezní řízení aneb možnosti poškozeného domáhat se náhrady škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení v rámci trestního

o nároku rozhodnout v obou typech řízení.¹²⁷ Nárok je možné uplatnit nejprve v rámci občanskoprávního řízení a následně v adhezním řízení, neboť v opačném případě by se vyskytla právě překážka ve formě již zahájeného řízení v téže věci.¹²⁸ Nárok poškozeného lze projednat také v rámci odklonů v trestním řízení.

Návrh na uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení „je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování; je-li sjednána dohoda o vině a trestu, je třeba návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě“.¹²⁹ Zásada oficiality se zde neuplatňuje.

Při podání návrhu na uplatnění nároku musí být splněno několik procesněprávních podmínek, o nichž musí být poškozený poučen.¹³⁰ Návrh musí obsahovat důvody, na základě kterých poškozený o náhradu škody žádá a v jaké výši nebo rozsahu nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení uplatňuje, přičemž tyto skutečnosti je povinen doložit.¹³¹ Nárok musí být směřován vůči konkrétní osobě.¹³² V případě uplatnění nároku vůči více obviněným musí poškozený uvést, zda mají plnit společně a nerozdílně, či podílově podle účasti na způsobení škody.¹³³

Ten poškozený, který včas a řádně uplatnil svůj nárok, se stane subjektem adhezního řízení.¹³⁴ Soud je tímto návrhem vázán (nemůže jej zamítnout

řízení. *epravo.cz* [online]. 3. 12. 2015 [cit. 2023-01-27]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-aneb-moznosti-poskozeneho-domahat-se-nahrady-skody-nemajetkove-ujmy-ci-bezduvodneho-obohaceni-v-ramci-trestniho-rizeni-99567.html>.-skody-nemajetkove-ujmy-ci-bezduvodneho-obohaceni-v-ramci-trestniho-rizeni-99567.html.

¹²⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)* v posledním znění, § 44 odst. 3.

¹²⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád* v posledním znění, § 83 odst. 1.

¹²⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)* v posledním znění, § 43 odst. 3.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² ŘEZNIČEK, David a František OHRAZDA. Adhezní řízení aneb možnosti poškozeného domáhat se náhrady škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení v rámci trestního řízení. *epravo.cz* [online]. 3. 12. 2015 [cit. 2023-01-27]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-aneb-moznosti-poskozeneho-domahat-se-nahrady-skody-nemajetkove-ujmy-ci-bezduvodneho-obohaceni-v-ramci-trestniho-rizeni-99567.html>.

¹³³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 520.

¹³⁴ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1, s. 4.

ani překročit) a rozhoduje o něm dle soukromoprávních hmotněprávních norem za současného uplatnění procesního postupu dle trestního řádu.¹³⁵

V případě vydání odsuzujícího rozsudku bude rozsudek o vině a trestu obsahovat také výrok o náhradě škody¹³⁶ včetně náležitého odůvodnění.¹³⁷ „*Pokud je obviněný pravomocně odsouzen, je povinen nahradit poškozenému náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku poškozeného v trestním řízení, za podmínky, že poškozený tento nárok uplatní v propadlé lhůtě jednoho roku od právní moci odsuzujícího rozsudku.*“¹³⁸

Problematické je, že poškozený může odvoláním napadnout jen výrok o náhradě škody pro nesprávnost, nebo proto, že tento výrok učiněn nebyl.¹³⁹ „*Poškozený se tedy podle české právní úpravy nemůže odvolat proti výroku o vině, třebaže jeho nárok na náhradu škody v něm má podklad.*“¹⁴⁰ Právo poškozeného podat odvolání je tedy oproti právu obžalovaného zúženo.

Význam adhezního řízení pro poškozeného spočívá zejména v možnosti dřívějšího dosažení rozhodnutí ve věci náhrady škody způsobené poškozenému trestným činem a v úspoře finančních prostředků, které by jinak bylo potřeba vynaložit na soudní poplatek při podání civilní žaloby. Poškozený také není zatížen důkazním břemenem a je ušetřen dvojího projednávání věci v dalším řízení.

Je však potřeba mít na paměti, že v trestním řízení jde primárně o rozhodování o vině a trestu, což souvisí s omezenou možností provádět dokazování za účelem prokázání nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy způsobených trestným

¹³⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 459–460.

¹³⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 121 písm. a).

¹³⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1320/08 ze dne 20. 10. 2009. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-1320-08_1.

¹³⁸ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 229.

¹³⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 245 odst. 1 písm. d) a § 245 odst. 2.

¹⁴⁰ JELÍNEK, Jiří. *Současná trestní politika - co je nejdůležitější?* In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 11–21. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 19.

činem nebo vydání bezdůvodného obohacení. To je kompenzováno možností poškozeného uplatnit nárok i v občanskoprávním řízení.

Právo podat návrh na zajištění majetku

Pro zvýšení šance na uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení je v trestním řádu zakotven institut zajištění nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem na majetku obviněného. Existuje-li tedy důvodná obava, že uspokojení nároku na náhradu škody poškozeného bude mařeno nebo ztěžováno (například rozprodáváním majetku, jeho převodem na jiné osoby apod.),¹⁴¹ trestní řád stanoví, že „*lze nárok až do pravděpodobné výše škody nebo nemajetkové újmy nebo až do pravděpodobného rozsahu bezdůvodného obohacení zajistit na majetku obviněného. Zajišťovat nelze nárok, který nelze v trestním řízení uplatnit*“.¹⁴² Kromě trestního řádu upravuje zajištění nároku poškozeného a správu takto zajištěného majetku zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení.¹⁴³

O zajištění majetku rozhodne soud na návrh státního zástupce nebo poškozeného, v přípravném řízení po zahájení trestního stíhání o něm může rozhodnout dozorový státní zástupce na návrh poškozeného, případně i bez něj, „*vyžaduje-li to ochrana jeho zájmů, zejména hrozí-li nebezpečí z prodlení*“.¹⁴⁴ Poškozený musí v návrhu uvést důvody, proč se obává ztížení nebo maření uspokojení jeho nároku na náhradu škody, dle svých možností označit majetek obviněného a umístění tohoto majetku.¹⁴⁵

¹⁴¹ OBOŇOVÁ, Katarína a Martina VÍTKOVÁ. Uplatnění nároku poškozeného na náhradu škody ve světle novely a úprava zajištění nároku na náhradu škody v trestním řízení. *epravo.cz* [online]. 12. 4. 2013 [cit. 2023-01-27]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uplatneni-naroku-poskozeneho-na-nahradu-skody-ve-svetle-novely-a-uprava-zajisteni-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-90153.html>.

¹⁴² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 47 odst. 1.

¹⁴³ Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů v posledním znění.

¹⁴⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 47 odst. 2.

¹⁴⁵ OBOŇOVÁ, Katarína a Martina VÍTKOVÁ. Uplatnění nároku poškozeného na náhradu škody ve světle novely a úprava zajištění nároku na náhradu škody v trestním řízení. *epravo.cz* [online]. 12. 4. 2013 [cit. 2023-01-27]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uplatneni-naroku-poskozeneho-na-nahradu-skody-ve-svetle-novely-a-uprava-zajisteni-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-90153.html>.

Následně „soud a v přípravném řízení státní zástupce v usnesení o zajištění zakáže obviněnému, aby majetek uvedený v rozhodnutí o zajištění a případně též majetek, který bude při výkonu takového rozhodnutí sepsán, po oznámení usnesení převedl na jiného nebo jej zatížil anebo aby jej záměrně poškozoval nebo ničil. (...) Je-li to zapotřebí pro účely zajištění, lze v usnesení o zajištění nebo i v dodatečném usnesení zakázat nebo omezit také výkon dalších práv souvisejících se zajištěným majetkem, a to včetně práv teprve v budoucnu vzniklých. Právní jednání učiněné v rozporu se zákazy uvedenými ve větě první a třetí je neplatné“.¹⁴⁶

Ze zajištění jsou vyloučeny věci, které nelze postihnout výkonem soudního rozhodnutí o zajištění. Jsou jimi „věci ve vlastnictví obviněného, které jsou nezbytné k uspokojování životních potřeb obviněného a jeho rodiny nebo k plnění jeho pracovních úkolů, jakož i jiné věci, jejichž prodej by byl v rozporu s dobrými mravy“.¹⁴⁷

Obviněný může požádat o zrušení nebo omezení zajištění.¹⁴⁸ Zrušit jej lze, pokud pomine důvod pro zajištění, trestní stíhání bylo pravomocně zastaveno, obviněný byl zproštěn viny nebo pokud uplyne lhůta čtyř měsíců od nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku nebo usnesení o postoupení věci.¹⁴⁹

Pokud má obviněný dostatek finančních prostředků, aby byl nárok poškozeného zabezpečen, může soud nebo státní zástupce upustit od zajištění majetku za předpokladu, že obviněný složí na účet soudu „peněžitou jistotu ve výši odpovídající pravděpodobnému nároku poškozeného“.¹⁵⁰ Pokud obviněný nesloží peněžitou jistotu v plné výši, lze zajistit majetek obviněného jen ve zbývajícím rozsahu pravděpodobného nároku poškozeného, v jakém není zabezpečen peněžitou jistotou.¹⁵¹

¹⁴⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 47 odst. 4.

¹⁴⁷ Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů v posledním znění, § 3 odst. 1.

¹⁴⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 48 odst. 4.

¹⁴⁹ Tamtéž, § 48 odst. 1 písm. a–c).

¹⁵⁰ Tamtéž, § 47a odst. 1.

¹⁵¹ Tamtéž.

Peněžítá jistota obvykle trvá až do nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku a uhradí se z ní náhrada škody, byl-li takový nárok poškozenému přiznán.¹⁵² Soud může peněžitou jistotu zrušit nebo omezit i před nabytím právní moci odsuzujícího rozsudku, „*jestliže pominuly důvody pro zajištění nároku poškozeného nebo je zřejmé, že nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení poškozenému v trestním řízení nelze přiznat nebo je podstatně nižší*“.¹⁵³

1.5.3 Práva náležející poškozenému, který je zároveň obětí trestného činu

Je-li poškozený zároveň obětí, musí být poučen nejen o svých procesních právech dle trestního řádu, ale i o právech vyplývajících ze zákona o obětech trestných činů.¹⁵⁴ Náleží mu například právo na šetrný přístup ke zvláště zranitelným obětem,¹⁵⁵ na poskytnutí odborné pomoci,¹⁵⁶ na ochranu před hrozícím nebezpečím,¹⁵⁷ na ochranu soukromí,¹⁵⁸ na ochranu před druhotnou újmou,¹⁵⁹ na peněžitou pomoc od státu¹⁶⁰ a právo „*v kterémkoliv stadiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život. Prohlášení lze učinit i písemně. Písemné prohlášení se v řízení před soudem provede jako listinný důkaz*“.¹⁶¹ Stejný obsah má usnesení § 22 ve zmiňovaném zákoně.¹⁶² Jeho účelem je pomoci oběti citově se vyrovnat s událostí, umožnit pachateli pochopit, čeho se dopustil, a usnadnit soudu

¹⁵² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 47a odst. 3.

¹⁵³ Tamtéž, § 47a odst. 2.

¹⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 265.

¹⁵⁵ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) v posledním znění, § 2 odst. 4.

¹⁵⁶ Tamtéž, § 4–6.

¹⁵⁷ Tamtéž, § 14.

¹⁵⁸ Tamtéž, § 15–16.

¹⁵⁹ Tamtéž, § 17–22.

¹⁶⁰ Tamtéž, § 23–37.

¹⁶¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 43 odst. 4.

¹⁶² Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) v posledním znění, § 22.

rozhodování o uplatněném nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy v penězích.¹⁶³

Oběť může požádat, aby byla informována o „*propuštění nebo uprchnutí obviněného z vazby, propuštění nebo uprchnutí odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody, přerušení výkonu trestu odnětí svobody*“¹⁶⁴ a o dalších skutečnostech, které by mohly ohrozit její bezpečnost. Pokud oběť žádost nepodá, ale přesto existuje důvodná obava, že oběti bude v této souvislosti hrozit nebezpečí, přijme policejní orgán, který v dané věci vedl trestní řízení, potřebná opatření k zajištění jejího bezpečí a o těchto opatřeních ji vyrozumí.¹⁶⁵ Přestože poškozenému samotnému tato ochrana nepřísluší, i jemu budou v případě hrozícího nebezpečí ochrana a informace poskytnuty, neboť je zpravidla zároveň v postavení svědka.¹⁶⁶

Novelou provedenou zákonem o obětech trestných činů byla do trestního řádu zavedena tzv. *předběžná opatření*. Ta „*spočívají v zákazu určitého jednání obviněného*“,¹⁶⁷ přičemž mají za cíl posílit ochranu oběti před nebezpečím a před prohlubováním primární a vznikem sekundární či opakované viktimizace.¹⁶⁸ Jedním z nich je například „*zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky*“.¹⁶⁹ Doba trvání předběžného opatření je dána jeho účelem, případně „*nabytím právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž řízení končí*“.¹⁷⁰

¹⁶³ GRIVNA, Tomáš. Zákon o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 22–30. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 29.

¹⁶⁴ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) v posledním znění, § 11 odst. 3 písm. a–h).

¹⁶⁵ Tamtéž, § 11 odst. 6.

¹⁶⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 103a odst. 1 a 2.

¹⁶⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 259.

¹⁶⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 789.

¹⁶⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 88c písm. a).

¹⁷⁰ Tamtéž, § 88n odst. 1.

1.6 Rozhodování o nároku poškozeného

Před zahájením trestního stíhání má poškozený právo podat státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.¹⁷¹ V případě odložení věci musí být poškozenému usnesení doručeno, pokud je poškozený znám,¹⁷² přičemž poškozený může proti tomuto usnesení podat stížnost.¹⁷³ I v případě zahájení trestního řízení a následného postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání může poškozený proti tomuto rozhodnutí podat stížnost, jež má odkladný účinek.¹⁷⁴ O přerušení trestního stíhání je poškozený pouze vyrozuměn.¹⁷⁵

*„O nároku poškozeného rozhoduje soud jen tehdy, je-li řízení ukončeno vydáním rozsudku.“*¹⁷⁶ Soud nemůže nárok poškozeného zamítnout, proto *„jestliže soud obžalovaného obžaloby zproští, odkáže poškozeného s jeho nárokem na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení vždy na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem“.*¹⁷⁷

V případě odsouzení obžalovaného může soud o nároku poškozeného rozhodnout některým z následujících způsobů:

- a) uloží obžalovanému ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný stává vinným, aby nahradil poškozenému škodu, a to za podmínky řádného a včasného uplatnění nároku poškozeného, náležitého splnění všech procesních podmínek a za předpokladu, že škoda v dané výši nebyla prozatím uhrazena a bezdůvodné obohacení nebylo v daném rozsahu vydáno¹⁷⁸;
- b) odkáže poškozeného s celým nárokem na občanskoprávní řízení, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem, není-li podle

¹⁷¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 158 odst. 2.

¹⁷² Tamtéž, § 159a odst. 6.

¹⁷³ Tamtéž, § 159a odst. 7.

¹⁷⁴ Tamtéž, § 171 odst. 2 a § 172 odst. 3.

¹⁷⁵ Tamtéž, § 173 odst. 4.

¹⁷⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 272.

¹⁷⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 229 odst. 3.

¹⁷⁸ Tamtéž, § 228 odst. 1.

výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti k uspokojení nároku poškozeného podklad nebo bylo-li by nutné „*provádět další dokazování, jež by podstatně protáhlo trestní řízení*“¹⁷⁹;

- c) přiznává poškozenému nárok jen zčásti a se zbytkem nároku jej odkáže na občanskoprávní řízení.¹⁸⁰

Poškozený, který uplatnil nárok, může odvoláním napadnout rozsudek soudu prvního stupně pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení.¹⁸¹

1.6.1 Postavení poškozeného při odklonech v trestním řízení

Dosáhnout uspokojení nároku poškozeného ještě před vydáním rozsudku či trestního příkazu nebo před schválením dohody o vině a trestu umožňují tzv. *odklony v trestním řízení*. Jedná se o zvláštní způsoby trestního řízení představující alternativu ke standardnímu trestnímu řízení, při nichž trestní řízení nedospěje do svého obvyklého konce, ale věc se vyřídí jinak.¹⁸² Tento institut zahrnuje podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a v řízení ve věcech mládeže také odstoupení od trestního stíhání.¹⁸³ Poškozený má v odklonech v trestním řízení významné postavení, neboť je ve všech případech podmínkou pro jejich aplikaci mimo jiné uspokojení nároku poškozeného.¹⁸⁴ Následující podkapitoly se budou zabývat prvními dvěma uvedenými, které jsou z pohledu poškozeného nejvýznamnější.

Podmíněné zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání je v řízení o přečinu možné, pokud s tím obviněný souhlasí a k činu se dozná, nahradí škodu, pokud byla činem způsobena, nebo vydá bezdůvodné obohacení, které činem získal, případně

¹⁷⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 229 odst. 1.

¹⁸⁰ Tamtéž, § 229 odst. 2.

¹⁸¹ Tamtéž, § 246 odst. 1 písm. d).

¹⁸² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 728.

¹⁸³ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Odklony (alternativní způsoby trestního procesu)*. *Verejnazaloba.cz* [online]. [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/vse-podstatne-o-trestnim-rizeni/odklony/>.

¹⁸⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 271.

s poškozeným uzavře dohodu o náhradě škody nebo o vydání bezdůvodného obohacení či učiní jiná potřebná k náhradě škody nebo analogicky k vydání bezdůvodného obohacení. Zároveň platí, že takové rozhodnutí musí být považováno za dostatečné „vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu“.¹⁸⁵

Souhlas poškozeného s podmíněným zastavením trestního stíhání není požadován, přesto může mít v dané věci stanovisko poškozeného určitý vliv při zjišťování, zda byly naplněny předpoklady pro uplatnění tohoto odklonu trestního řízení.¹⁸⁶

Za nedostatek současné právní úpravy institutu podmíněného zastavení trestního stíhání považuje Jelínek to, že trestní řád pojednává jen o nároku poškozeného na náhradu (majetkové) škody a vydání bezdůvodného obohacení, ale nezmiňuje výslovně možnost institut aplikovat i v případě vzniku nemajetkové újmy, k čemuž v praxi rovněž dochází.¹⁸⁷

Narovnání

Dalším typem odklonu trestního řízení je narovnání, které má oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání výraznější restorativní charakter. „Narovnání spočívá zejm. v dohodě mezi obviněným a poškozeným, která se rovněž uplatňuje pouze u přečinů. Tento institut by se měl uplatňovat tehdy, když má stát větší zájem na konsensu a vyrovnání vztahů mezi pachatelem a poškozeným než na trestním postihu pachatele.“¹⁸⁸ To však neznamená, že institut narovnání nelze využít například v případech, kdy byl přečinem dotčen veřejný zájem a poškozeným je stát.¹⁸⁹

Schválení narovnání a zastavení trestního stíhání je možné se souhlasem obviněného a poškozeného, pokud obviněný prohlásí, že spáchal skutek,

¹⁸⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 307 odst. 1.

¹⁸⁶ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 237.

¹⁸⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 731.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 732–733.

¹⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 11. 2003 sp. zn. 4 Tz 156/2003. Dostupné z: <http://www.jurilogie.cz/ecli/4.Tz.156.2003>.

pro který je stíhán, „*uhradí poškozenému škodu způsobenou přečinem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou přečinem*“¹⁹⁰, „*vydá bezdůvodné obohacení získané přečinem nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání*“¹⁹¹ a složí na účet soudu nebo státního zastupitelství peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti. Takový způsob vyřízení věci musí být v daném případě považován za dostatečný.¹⁹²

Poškozený má při tomto odklonu významné postavení – pokud na straně poškozeného nevystupuje žádný subjekt nebo nevznikla-li škoda, není narovnání možné.¹⁹³ I v tomto ustanovení chybí stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání pojem nemajetkové újmy. Ke schválení narovnání je zapotřebí souhlasu poškozeného a podmínkou pro jeho uplatnění je úplné uspokojení dohodnuté náhrady, přičemž nestačí pouhá dohoda o náhradě škody nebo vydání bezdůvodného obohacení.

Zde spatřuji rozpor mezi stanoviskem Jelínka, který uvádí, že „*podmínkou narovnání je úplné nahrazení újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení*“¹⁹⁴ a judikaturou, která stanoví, že „*účelem narovnání není zjistit či konstatovat skutečný stav ohledně dosavadního závazku, ale odstranit nesrovnalosti, pochybnosti, nejasnosti a rozdílná stanoviska účastníků a předejít dalším sporům tím, že původní závazek, v němž se sporné právo vyskytlo, se zruší a nahradí novým závazkem*“.¹⁹⁵ Dohoda o narovnání tedy obsahuje povinnost k náhradě sjednané částky, která představuje nový závazek a nemusí nutně odpovídat výši škody způsobené skutkem, která nemusí být dokonce ani přesně zjištěna.¹⁹⁶ V tomto ohledu se také narovnání liší od adhezního řízení.

Před rozhodnutím o schválení narovnání jsou obviněný a poškozený vyslechnuti, a to „*zejména k způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnání, zda dohoda*

¹⁹⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 309 odst. 1.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 11. 2003 sp. zn. 4 Tz 156/2003 Sb. Dostupné z: <http://www.jurilogie.cz/ecli/4.Tz.156.2003>.

¹⁹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 733.

¹⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 2. 2013 sp. zn. 7 Tdo 75/2013. Dostupné z: <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/1211/>.

¹⁹⁶ Tamtéž.

*o narovnání mezi nimi byla učiněna dobrovolně a zda souhlasí se schválením narovnání“.*¹⁹⁷

Proti usnesení o narovnání může poškozený podat stížnost, která má odkladný účinek.¹⁹⁸ Dle mého názoru je však zakotvení práva na podání stížnosti nadbytečné, neboť je ke schválení narovnání potřeba souhlasu poškozeného, a to teprve po uzavření dohody o narovnání mezi poškozeným a obviněným.

1.6.2 Dohoda o vině a trestu

*„Podstata dohody o vině a trestu spočívá v dohodě mezi státním zástupcem a obviněným, která obsahuje popis skutku, o němž obviněný prohlásí, že jej spáchal a výměru a druh trestu stanovený dle zákona, kterou schvaluje soud.“*¹⁹⁹

Jejím účelem je snaha o zjednodušení a urychlení trestního procesu a lepší hospodárnost řízení.²⁰⁰

K zahájení jednání o dohodě a trestu je zapotřebí, aby výsledky vyšetřování dostatečně prokazovaly skutkový stav věci, tedy že se skutek stal, jedná se o trestný čin a dopustil se jej obviněný.²⁰¹ Dokazování totiž soud v rámci tohoto institutu neprovádí.²⁰² Jednání o dohodě o vině a trestu může státní zástupce zahájit buď na návrh obviněného, nebo i bez něj.²⁰³ Obviněný je k jednání předvolán,²⁰⁴ o jeho termínu je vyrozuměn také obhájce obviněného a poškozený, pokud se výslovně nevzdal svých procesních práv, a to proto, aby mohl uplatnit svá procesní práva, zejména právo na náhradu škody.²⁰⁵ Nárok musí uplatnit nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu, o čemž musí být poučen,²⁰⁶ neboť poté jeho právo na uplatnění nároku zaniká.²⁰⁷

¹⁹⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 310 odst. 1.

¹⁹⁸ Tamtéž, § 309 odst. 2.

¹⁹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 734–735.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 175a odst. 1.

²⁰² Tamtéž, § 314q odst. 5.

²⁰³ Tamtéž, § 175a odst. 1.

²⁰⁴ Tamtéž, § 36 odst. 1 písm. d).

²⁰⁵ Tamtéž, § 175a odst. 2.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 736.

Dohodu o vině a trestu je možné sjednat za podmínky, že obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a na základě opatřených důkazů nejsou důvodné pochyby o pravdivosti tohoto prohlášení.²⁰⁸ Musí být také dosaženo shody mezi státním zástupcem a obviněným ohledně druhu trestu, jeho výměry a způsobu výkonu trestu.²⁰⁹ Dohoda o vině a trestu obsahuje mimo jiné „*rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, bylo-li dohodnuto*“.²¹⁰

*„Státní zástupce při sjednávání dohody o vině a trestu dbá také na zájmy poškozeného. Je-li poškozený sjednávání dohody o vině a trestu přítomen, vyjádří se zejména k rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Dohodu o vině a trestu lze sjednat i bez přítomnosti poškozeného, nedostaví-li se k jednání, ačkoli o něm byl řádně vyrozuměn, nebo nedostaví-li se k jednání a nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení již uplatnil nebo prohlásil, že jej uplatňovat nebude. Uplatnil-li poškozený, který není jednání přítomen, nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, může se státní zástupce za poškozeného dohodnout s obviněným o rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení až do výše uplatněného nároku.“*²¹¹ Pro uzavření dohody není překážkou, ani pokud poškozený s rozsahem a způsobem náhrady škody v dohodě o vině a trestu nesouhlasí.²¹² Pokud dojde ke sjednání dohody o vině a trestu, opis dohody se doručí obviněnému, jeho obhájci a poškozenému, který řádně a včas uplatnil svůj nárok na náhradu škody, a soudu společně s návrhem na schválení dohody.²¹³

²⁰⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, 175a odst. 3.

²⁰⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 736.

²¹⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 175a odst. 6 písm. g).

²¹¹ Tamtéž, § 175a odst. 5.

²¹² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 737.

²¹³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 175a odst. 7 a § 175b odst. 1 a 2.

Dohoda o vině a trestu podléhá schválení, o němž rozhoduje soud ve veřejném zasedání. V něm je vyžadována účast státního zástupce a obviněného. Obhájce obviněného a poškozený (nebo pouze zmocněnec poškozeného) jsou o konání veřejného zasedání vyrozuměni.²¹⁴ Je-li poškozený přítomen, má možnost se k dohodě vyjádřit.²¹⁵

Soud následně dohodu o vině a trestu ve veřejném zasedání buď schválí odsuzujícím rozsudkem, který obsahuje mimo jiné výrok o náhradě škody (a to i pokud mezi poškozeným a obviněným nedošlo ke shodě), nebo usnesením věc vrátí do přípravného řízení či veřejné zasedání odročí.²¹⁶

Pokud se poškozený sjednávání dohody o vině a trestu účastnil a s rozsahem a způsobem náhrady škody souhlasil, musí být výrok o náhradě škody v souladu s touto dohodou. Pokud za poškozeného v jeho nepřítomnosti sjednal rozsah a způsob náhrady škody státní zástupce, musí výrok odpovídat řádně uplatněnému nároku poškozeného. V opačném případě soud odkáže poškozeného zčásti nebo zcela na občanskoprávní, popřípadě jiné řízení.

Pro poškozeného představuje institut dohody o vině a trestu prostředek k rychlejšímu uspokojení nároku na náhradu škody, může mít také význam z hlediska narovnání vztahu mezi poškozeným a pachatelem a má jej chránit před sekundární viktimizací.²¹⁷ V praxi se v návaznosti na povinnost státních zástupců dbát zájmů poškozeného ukazuje „*vůle státních zástupců volit mírnější trest, tj. např. podmíněný trest odnětí svobody i v případech, kdy by obyčejně v hlavním líčení požadovali nepodmíněný trest odnětí svobody, a to právě s cílem zachovat lepší možnost poškozeného k uspokojení jeho nároku*“.²¹⁸ Poškozenému však v rámci tohoto institutu nenáleží oproti klasickému trestnímu procesu lepší

²¹⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 314q odst. 1.

²¹⁵ Tamtéž, § 314q odst. 4.

²¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1, s. 738.

²¹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=510&CT1=0>.

²¹⁸ HÁJEK, Tomáš. Dohoda o vině a trestu z pohledu poškozeného. *epravo.cz* [online]. 16. 3. 2018 [cit. 2023-02-11]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dohoda-o-vine-a-trestu-z-pohledu-poskozeneho-107180.html>.

postavení ani výrazně více procesních práv, neboť uspokojení nároku poškozeného není jeho hlavním účelem.

1.7 Posilování práv poškozeného

Vývoj legislativy po roce 1989 nepřetržitě směřuje k posilování práv poškozeného. Zásadní byla v tomto ohledu novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb.,²¹⁹ která mimo jiné umožnila poškozenému účastnit se vyšetřovacích úkonů, prostudovat spis po skončení vyšetřování, činit návrhy na doplnění dokazování, podávat opravné prostředky nebo se svých procesních práv vzdát. Dále uložila soudu povinnost rozhodovat o nároku poškozeného na náhradu škody a rozšířila výčet trestných činů, jejichž stíhání není podmíněno souhlasem poškozeného. Také zavedla negativní vymezení pojmu poškozeného za účelem jeho přesnějšího definování.²²⁰

Pozdější novelizace trestního řádu rozšířily možnosti ochrany poškozeného jako svědka,²²¹ k právu vznést nárok na náhradu majetkové škody v adhezním řízení přibyl nárok na náhradu nemajetkové újmy a na vydání bezdůvodného obohacení,²²² poškozený získal v některých případech právo na bezplatné zastupování či na zastupování za sníženou odměnu,²²³ dále se zjednodušilo zajišťování nároku poškozeného²²⁴ apod.

O vývoj v postavení poškozeného se výrazně zasadil také zákon o obětech trestných činů, který zavedl zásadu šetření práv poškozeného, povinnost

²¹⁹ Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v posledním znění.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Zákon č. 283/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v posledním znění.

Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku v posledním znění.

²²² Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů v posledním znění.

²²³ Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v posledním znění.

²²⁴ Zákon č. 86/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony v posledním znění.

poškozeného poučit o možnosti uplatnění jeho nároku²²⁵ a umožnil zmocněnci poškozeného účastnit se již úkonů přípravného řízení (s pravomocí klást vyslychaným otázku).²²⁶ Poškozený se tak může zprostředkovaně podílet na vývoji dokazování prováděném v rámci přípravného řízení orgány činnými v trestním řízení. Poškozený, který je zároveň obětí trestného činu, může také učinit prohlášení o dopadech trestného činu na jeho dosavadní život.²²⁷

Změna náhledu na poškozeného je patrná i z judikatury. Ústavní soud ČR například začal poškozeným přiznávat právo na rovnost v řízení či právo na soudní ochranu.²²⁸ Právu poškozeného na účinné vyšetřování bude věnována samostatná část práce.

Poškozený již není vnímán pouze jako nositel důkazů o trestném činu a osoba, jejíž majetkoprávní nároky vzniklé trestným činem mají být uspokojeny. Je mu věnováno čím dál tím více pozornosti a jeho postavení v trestním řízení již není pouze doplňkové.²²⁹ Je však třeba mít na paměti, že přílišné rozšiřování práv poškozeného by mohlo být ve výsledku kontraproduktivní, neboť by způsobilo zpomalení trestního procesu, a tím i snížení šance na rychlé a efektivní odškodnění poškozeného.²³⁰

1.8 Komparace postavení poškozeného s právní úpravou vybraných sousedních států

Zajímavé může být i srovnání české právní úpravy týkající se postavení poškozeného se zahraniční právní úpravou. V následujících podkapitolách bude komparována se slovenskou a německou právní úpravou, přičemž bude poukázáno na nejvýznamnější rozdíly mezi nimi.

²²⁵ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) v posledním znění, § 51 odst. 1.

²²⁶ Tamtéž, § 51 odst. 10.

²²⁷ Tamtéž, § 51 odst. 40.

²²⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 289/12 ze dne 9. 10. 2012. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-289-12_1.

²²⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 32/16 ze dne 8. 8. 2017. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-32-16>.

²³⁰ JELÍNEK, Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení - možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, roč. 36, č. 2, s. 112–117. ISSN 1210-9150, s. 113.

Slovensko je logickou volbou z důvodu naší společné historie a sociokulturní podobnosti. Slovenská právní úprava vychází z československého trestního řádu a lze tedy sledovat, jakým směrem se po rekodifikaci trestního práva ubírá. Německá právní úprava naopak umožňuje představit dva, v České republice zatím neexistující, ale hojně diskutované instituty, a to soukromou a vedlejší žalobu.

1.8.1 Poškozený ve slovenské právní úpravě

Po rozpadu Československé republiky zůstal v obou nově vzniklých zemích v platnosti trestní řád z roku 1961. Na Slovensku však došlo v roce 2005 k rekodifikaci trestního práva, a to zákonem č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, a zákonem č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok. Poškozeným je podle druhého zmiňovaného zákona „osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální anebo jiná škoda anebo byly porušeny či ohroženy její zákonem chráněná práva anebo svoboda“.²³¹

Poškozený má obdobná práva jako v České republice – může uplatnit nárok na náhradu škody, nahlížet do spisu, předkládat důkazy, činit návrhy na jejich doplnění, účastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání o odvolání anebo dohodě o přiznání viny, pronést závěrečnou řeč, vzdát se svých procesních práv apod.²³² Na Slovensku má poškozený, kterému hrozí nebezpečí, stejně jako v České republice oběť trestného činu nebo svědek, kterým hrozí nebezpečí, právo požádat o poskytnutí informací majících souvislost s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě.²³³

Úprava adhezního řízení je v obou zemích téměř totožná. Nejvýznamnějším rozdílem je to, že na Slovensku musí poškozený nárok na náhradu škody, která mu byla trestným činem způsobena, uplatnit nejpozději do skončení vyšetřování, popřípadě zkráceného vyšetřování.²³⁴ Česká právní úprava poskytuje poškozenému delší lhůtu k uplatnění jeho nároku, neboť může návrh na uložení povinnosti obžalovanému na náhradu škody učinit nejpozději u hlavního líčení

²³¹ Zákon č. 301/2005 Z. z., *trestný poriadok* v posledním znění, § 46 odst. 1, přeloženo autorkou.

²³² Tamtéž.

²³³ Tamtéž, § 46 odst. 8.

²³⁴ Tamtéž, § 46 odst. 3.

před zahájením dokazování.²³⁵ Česká právní úprava je tedy v tomto ohledu vůči poškozenému vstřícnější, neboť mu poskytuje větší prostor pro uplatnění jeho práv.

Další rozdíl se týká institutu společného zmocněnce. Slovenská právní úprava stanoví, že pokud je v trestním řízení větší počet poškozených a ti se nedohodnou na společném zástupci, soud v přípravném řízení na návrh státního zástupce společného zástupce ustanoví tak, aby nedošlo k ohrožení účelu anebo rychlého průběhu trestního stíhání. Společných zmocněnců může být na Slovensku nejvýše deset²³⁶, v České republice je tento počet omezen na šest.²³⁷ Pokud nebyl na Slovensku v přípravném řízení soudem ustanoven společný zmocněnec, rozhodne soud o účasti poškozených v řízení před soudem.²³⁸

V případě, že je více než sto poškozených, rozhodne o jejich účasti v přípravném řízení na návrh nejvyššího státního zástupce Slovenské republiky Nejvyšší soud.²³⁹ Podle mého názoru může toto ustanovení zbytečně zatěžovat soudy a místo rozhodování o účasti poškozených v přípravném řízení by stačilo rozhodnout o ustanovení společného zmocněnce.

1.8.2 Poškozený v německé právní úpravě

Podle německého trestního řádu (tzv. *Strafprozeßordnung*, dále jen „StPO“)²⁴⁰ se za poškozeného považuje ten, „*kdo byl tvrzeným činem bezprostředně zasažen ve svých právech, právních statcích nebo právem chráněných zájmech*“.²⁴¹ Za poškozeného se v případě úmrtí považuje i osoba blízká podobně jako u oběti trestného činu v české právní úpravě.²⁴²

V Německu je postavení poškozeného dlouhodobě silné, a to i zásluhou institutů soukromé a vedlejší žaloby představující prvky opportunity a projev restorativní

²³⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 43 odst. 3.

²³⁶ Tamtéž, § 47 odst. 2.

²³⁷ Tamtéž, § 44 odst. 2.

²³⁸ Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok v posledním znění, § 47 odst. 5.

²³⁹ Tamtéž, § 47 odst. 3.

²⁴⁰ *Strafprozeßordnung* v posledním znění, BGBl. I S. 1074, 1319.

²⁴¹ STOČESOVÁ, Simona. Poškozený v německém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 92–107. ISBN 978-80-87576-39-7, str. 92.

²⁴² *Strafprozeßordnung* v posledním znění, BGBl. I S. 1074, 1319, § 373b odst. 1 a 2.

justice. První zmiňované žaloby může poškozený využít v případě stíhání tzv. *soukromožalobních deliktů* taxativně vymezených v § 374 odst. 1 StPO. Jedná se zejména o trestné činy poškozující zdraví nebo majetek, zasahující do osobnosti poškozeného, jeho soukromí nebo průmyslových práv (například porušování domovní svobody, pomluva, porušení listovního tajemství, ublížení na zdraví, podplácení a další),²⁴³ tedy o skutky s nižší mírou veřejného zájmu na potrestání pachatele z pohledu společenské škodlivosti a závažnosti následků pro poškozeného. Poškozený může tyto trestné činy stíhat samostatně bez zásahu ze strany státního zástupce na základě zásady *minima non curat praetor*.²⁴⁴

Výhodou soukromé žaloby pro poškozeného je významné posílení jeho práv. Poškozenému umožňuje účastnit se trestního řízení a ovlivnit jeho průběh a výsledek v co největším rozsahu. Vede také k odbřemenění státních zástupců.²⁴⁵

Nevýhodou je potom časová a finanční náročnost pro poškozeného. Poškozený má také omezené možnosti pro provedení dokazování skutkového stavu a kvůli postavení soukromého žalobce nemůže být zároveň v postavení svědka.²⁴⁶

Vedlejší neboli subsidiární žaloba je oproti tomu institut, jehož prostřednictvím se může poškozený připojit k veřejné žalobě státního zástupce nebo k návrhu o ochranných opatřeních. Vedlejší žaloba má tedy „*akcesorickou povahu vůči žalobě veřejné podávané státním zástupcem*“.²⁴⁷ Přistupuje se k ní u závažnějších trestných činů vymezených v § 395 StPO (jedná se například o znásilnění nebo pokus o vraždu).²⁴⁸ I zde má poškozený jakožto samostatný

²⁴³ *Strafprozeßordnung* v posledním znění, BGBl. I S. 1074, 1319, § 374 odst. 1.

²⁴⁴ KLESNIAKOVÁ, Jana a Vladimír GAJDIČIAR. Právna úprava procesního postavení poškozených trestným činom a obětí v SRN. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 6, s. 218–224. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgvpxa4s7gzpxgzszsge4a&groupIndex=6&rowIndex=0&refSource=search>.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ STOČESOVÁ, Simona. Poškozený v německém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GŘIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 92–107. ISBN 978-80-87576-39-7, str. 101.

²⁴⁸ *Strafprozeßordnung* v posledním znění, BGBl. I S. 1074, 1319, § 395 odst. 1.

subjekt důležité postavení, může totiž bez ohledu na státního zástupce opravným prostředkem napadnout výrok o vině v rozhodnutí soudu.²⁴⁹

V České republice institut soukromé žaloby existoval až do roku 1950²⁵⁰ a její znovuzavedení společně se subsidiární žalobou je často diskutováno. Za riziko je u soukromé žaloby považována především možnost zneužití tohoto institutu (například podáním bezdůvodné žaloby²⁵¹ či vydíráním pachatele²⁵²), riziko nátlaku na poškozeného ze strany pachatele²⁵³ a nedostatečná odbornost soukromoprávních žalobců.²⁵⁴ Objevuje se také názor, že zájem společnosti na stíhání trestného činu existuje vždy a jednotlivec tudíž nemá mít pravomoc rozhodovat o tom, jestli konkrétní jednání stíháno bude, nebo ne.²⁵⁵

Co se týče adhezního řízení, rozdíl oproti české právní úpravě je zejména v druhu uplatňované náhrady. V Německu může poškozený v rámci adhezního řízení uplatnit jen peněžitý nárok majetkového charakteru.²⁵⁶ Stejně jako na Slovensku se liší lhůta pro uplatnění nároku v adhezním řízení. V Německu jej může poškozený uplatnit až do přednesu závěrečných řečí v hlavním líčení.²⁵⁷

²⁴⁹ KLESNIAKOVÁ, Jana a Vladimír GAJDIČIAR. Právna úprava procesného postavenia poškodených trestným činom a obetí v SRN. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 6, s. 218–224. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgvpxa4s7gzpxgzszsge4a&groupIndex=6&rowIndex=0&refSource=search>.

²⁵⁰ Zákon č. 119/1873 Ř. z., *jímž se zavádí nový řád soudu trestního* ve znění účinném od 23. 5. 1873 do 31. 7. 1950.

²⁵¹ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, str. 524.

²⁵² JELÍNEK, Jiří. Obžalovací zásada - minulost a budoucnost. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 36–44. ISBN 978-80-7502-185-4, str. 41.

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ PRÁŠKOVÁ, Helena. Přibližuje se právní úprava řízení o přestupcích řízení trestnímu? In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 320–331. ISBN 978-80-7502-185-4, str. 324.

²⁵⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, str. 524.

²⁵⁶ KLESNIAKOVÁ, Jana a Vladimír GAJDIČIAR. Právna úprava procesného postavenia poškodených trestným činom a obetí v SRN. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 6, s. 218–224. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgvpxa4s7gzpxgzszsge4a&groupIndex=6&rowIndex=0&refSource=search>.

²⁵⁷ STOČESOVÁ, Simona. Poškozený v německém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRÍVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 92–107. ISBN 978-80-87576-39-7, str. 107.

Rozhodování o nároku poškozeného je v české i německé právní úpravě téměř totožné.

2 PRÁVO POŠKOZENÉHO NA ÚČINNÉ VYŠETŘOVÁNÍ

Jedním z důkazů změny náhledu na postavení poškozeného v trestním řízení je přiznání práva na účinné vyšetřování některým skupinám poškozených. Toto právo má původ v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) a objevuje se také v rozhodovací činnosti Ústavního soudu České republiky.²⁵⁸

Právu na účinné vyšetřování odpovídá *„povinnost orgánů činných v trestním řízení vynaložit kvalifikované úsilí na objasnění podezření ze spáchání trestného činu, nikoliv povinnost konkrétní osobu stíhat či odsoudit a potrestat dle představ poškozeného“*.²⁵⁹ Jinými slovy, pokud vznese poškozený nebo jiná osoba tvrzení, že bylo zasaženo do některého z poškozeného základních práv tvořících tzv. *tvrdé jádro Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*²⁶⁰ (dále jen „Úmluva“) a soud mu právo na účinné vyšetřování přizná, musí stát *„vynaložit určité kvalifikované úsilí k prověření tohoto tvrzení a eventuálně k zjištění totožnosti pachatele a jeho podrobení trestnímu řízení“*.²⁶¹ Toto právo je založeno na povinnosti státu zajistit ochranu základních lidských práv a svobod²⁶² a rovněž na premise, že *„právní stát zaručuje existenci efektivního trestního řízení“*.²⁶³

Ačkoliv je, v souladu s výše uvedeným, právo na účinné vyšetřování chápáno jako garance řádného procesu, nikoliv výsledku, *„ESLP již v několika rozhodnutích dospěl k závěru, že je-li porušení některého ze základních lidských práv, jež jsou vybavena procedurální rovinou v podobě práva na účinné vyšetřování, v rámci*

²⁵⁸ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 251.

²⁵⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/III._US_2012_18_an.pdf, s. 7–8.

²⁶⁰ Zákon č. 209/1992 Sb., *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* v posledním znění.

²⁶¹ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 252.

²⁶² Rozsudek ESLP ze dne 18. 10. 2012 *ve věci Bureš proti České republice*, stížnost č. 37679/08. Dostupné

z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/ACB6BE339EE44285C1257BE2004B19CB/\\$file/Bure%C5%A1_anotace.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/ACB6BE339EE44285C1257BE2004B19CB/$file/Bure%C5%A1_anotace.pdf?open&).

²⁶³ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/III._US_2012_18_an.pdf, s. 3.

*následného vyšetřování zjištěno, musí být takové porušení rovněž i náležitě potrestáno, a to tak, aby bylo dosaženo dostatečně odrazujícího efektu“.*²⁶⁴

V některých případech se tedy toto právo blíží právu na potrestání pachatele.

V praxi se lze přiznání práva na účinné vyšetřování dožadovat zejména „opravnými prostředky, které má poškozený k dispozici pro případ ukončení trestního řízení bez meritorního rozhodnutí, tj. stížnost proti odložení věci dle § 159a odst. 7 tr. řádu, stížnost proti usnesení o zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 3 tr. řádu, stížnost proti usnesení o postoupení věci jinému orgánu (§ 171 tr. řádu) atd. Jestliže v přípravném řízení státní zástupce této stížnosti nevyhoví, má obviněný možnost postupovat proti jeho rozhodnutí prostřednictvím žádosti o přezkum postupu dle § 157a odst. 2 tr. řádu a následně případně podnětem k výkonu dohledu dle § 12d zákona o státním zastupitelství. Jestliže ani pak nebude trestního řízení pokračovat, může se poškozený po vyčerpání všech těchto prostředků obrátit na Ústavní soud cestou ústavní stížnosti“.²⁶⁵

Osobou, která se práva na účinné vyšetřování dožaduje, přitom nemusí být pouze ta osoba, do jejíhož práva bylo zasaženo, neboť by to v některých případech (například u porušení práva na život) ani nebylo možné.²⁶⁶

Největším nedostatkem týkajícím se práva na účinné vyšetřování je fakt, že ho lze vyvozovat pouze z judikatury ESLP, případně národních soudů, ale jeho podoba, kritéria pro jeho uplatnění a atributy účinného vyšetřování nejsou uceleně kodifikovány v žádném předpise. Judikatura zabývající se touto problematikou se navíc neustále vyvíjí.

2.1 Přiznání práva na účinné vyšetřování

Jak již bylo uvedeno, právo na účinné vyšetřování nenáleží každému poškozenému. Obecně platí, že vzniká pouze v případech nejzávažnějších trestných činů, jejichž dopady jsou srovnatelné se zásahem do práva na život.²⁶⁷

²⁶⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 32/16 ze dne 8. 8. 2017. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-32-16>.

²⁶⁵ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 254.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 252.

²⁶⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. II ÚS 3436/14 ze dne 19. 1. 2016. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-3436-14_1.

U přečinů je zásah Ústavního soudu ČR možný jen zcela mimořádně, a to „u extrémních případů flagrantních pochybení s intenzivními přetrvávajícími následky pro poškozeného“.²⁶⁸

Přestože se toto právo formovalo zejména v kontextu porušování práv uvedených ve článku 2 (právo na život) a článku 3 (právo nebýt podroben mučení a jinému nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání) Úmluvy, a to v souvislosti s výkonem veřejné moci,²⁶⁹ může být toto právo založeno i v případech, kdy byla pachatelem soukromá osoba.²⁷⁰ Jakmile se o incidentu porušujícím článek 2 nebo 3 Úmluvy dozví orgány činné v trestním řízení, mají *ipso facto* procesní povinnost provést účinné vyšetřování, a to i bez existence formální stížnosti.²⁷¹

Ohledně okruhu trestných činů, u nichž je možné právo aplikovat, nepanuje shoda. Ústavní soud ČR například uvádí, že právo na účinné vyšetřování může být poškozenému přiznáno i v případech porušení jiných základních práv zaručených Úmluvou, a to zejména těch vyplývajících z článku 4 (zákaz otroctví a nucené práce), zároveň však konstatuje, že „u zásahu do fyzické integrity, které nemají smrtící povahu (...), se pak právo na účinné vyšetřování omezuje na čl. 3 Úmluvy“.²⁷² V situacích, kdy není v době zásahu do fyzické integrity osoby zřejmé, zda je podle článku 2 život oběti bezprostředně ohrožen, postačuje, aby se riziko tohoto následkujevilo v daném momentě jako skutečné a bezprostřední. Právo na účinné vyšetřování může vyplývat také z porušení některých práv zaručených Listinou základních práv a svobod.²⁷³

Zásah do fyzické integrity, který porušuje článek 3 Úmluvy, musí dosahovat minimální intenzity, která je však relativní, a proto musí být posuzována

²⁶⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-3196-12>.

²⁶⁹ Rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1998 ve věci *Assenov a další proti Bulharsku*, stížnost č. 24760/94.

²⁷⁰ Například rozsudek ESLP ze dne 25. 3. 1993 ve věci *Osman proti Spojenému království*, stížnost č. 13134/87.

²⁷¹ Rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 2019 ve věci *Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku*, stížnost č. 41720/13. Dostupné z: <https://sbirka.nsoud.cz/vyber/15503/>.

²⁷² Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/III._US_2012_18_an.pdf, s. 8.

²⁷³ Nález Ústavního soudu sp. zn. I ÚS 860/15 ze dne 27. 10. 2015. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/I._US_860_15_verze_na_web.pdf.

individuálně.²⁷⁴ Přitom je třeba zohlednit zejména okolnosti konkrétního případu, „jimiž jsou zejména délka zásahu, jeho fyzické a psychické následky, v některých případech i pohlaví, věk či zdravotní stav oběti (...), dále pohnutka či cíl zásahu do fyzické integrity, jakož i celkový kontext, v němž k němu došlo“.²⁷⁵ Způsobený následek tak není rozhodující.²⁷⁶

Právo na účinné vyšetřování může vzniknout i v případě následku ve formě menších či zanedbatelných zranění, pokud k trestnému činu došlo v souvislosti s výkonem veřejné moci, a to za předpokladu existence jiné rozhodné okolnosti (například pokud došlo k zásahu v době, kdy byl poškozený omezen na svobodě).²⁷⁷ To stejné platí v případě zásahu do fyzické integrity mírnější intenzity soukromou osobou, pokud zde existuje kombinace více faktorů (například rasová motivace útoku²⁷⁸ nebo nízký věk oběti²⁷⁹).

Zvláštní kategorií jsou trestné činy z nedbalosti. Například v případě pochybení při poskytování lékařské péče z hlediska článku 3 Úmluvy soud judikuje, že jestliže „*nic nenasvědčuje tomu, že by lékaři jednali ve zlém víře s úmyslem se stěžovatelem špatně zacházet, pozitivní povinnost plynoucí z Úmluvy zavést účinný soudní systém nevyžaduje nutně ve všech případech prostředek trestněprávní povahy. Uvedená povinnost může být splněna také například tím, že daný právní systém poskytuje obětem opravný prostředek před občanskoprávními soudy, ať již samostatně, nebo v rámci trestněprávního řízení,*

²⁷⁴ Rozsudek ESLP ze dne 20. 10. 2016 ve věci *Muršič proti Chorvatsku*, stížnost č. 7334/13. Dostupné

z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/48B8013BE285197FC12580FB005B0B5A?openDocument&Highlight=0,.

²⁷⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1212/18 ze dne 3. 9. 2019. Dostupné

z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/III._US_2012_18_an.pdf, s. 9.

²⁷⁶ Tamtéž.

²⁷⁷ Rozsudek ESLP ze dne 6. 4. 2000 ve věci *Labita proti Itálii*, stížnost č. 26772/95. Dostupné

z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/E262BA49185619CAC125817C0030F0B2?openDocument&Highlight=0,.

²⁷⁸ Rozsudek ESLP ze dne 30. 3. 2017 ve věci *Škorjanec proti Chorvatsku*, č. stížnosti 25536/14. Dostupné

z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/8E2C24996A999728C12581690035FAA8?openDocument&Highlight=0,.

²⁷⁹ Rozsudek ESLP ze dne 3. 9. 2015 ve věci *M. a M. proti Chorvatsku*, stížnost č. 10161/13. Dostupné

z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2210161/13%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-156522%22%5D%7D>}.
}

umožňující určit odpovědnost dotčených lékařů a popřípadě se domoci uložení odpovídajících občanskoprávních sankcí, například náhrady škody a zveřejnění rozhodnutí²⁸⁰ U těchto skutků ESLP právo na účinné vyšetřování nepřiznává ani v případě smrtelného následku.²⁸¹ U ostatních nedbalostních trestných činů spáchaných soukromou osobou tak zpravidla činí, jen pokud došlo k mimořádně závažným zraněním.²⁸² I zde je však potřeba individuálně zohlednit všechny okolnosti daného skutku.²⁸³

V případě, že soud dospěje k závěru, že poškozený má právo na účinné vyšetřování a zároveň došlo k jeho porušení, může přikročit ke zrušení napadených rozhodnutí.²⁸⁴ Může také například vyhovět požadavku poškozeného na spravedlivé zadostiučinění za způsobenou morální újmu, náhradu materiální újmy anebo náhradu nákladů řízení.²⁸⁵ V případě, že poškozenému právo na účinné vyšetřování nenáleží, zůstává objasnění projednávaného skutku a případné potrestání pachatele výlučně v mezích vztahu mezi pachatelem a státem (respektive orgány činnými v trestním řízení).²⁸⁶

²⁸⁰ Rozsudek ESLP ze dne 6. 11. 2014 ve věci *Dvořáček proti České republice*, stížnost č. 12927/13. Dostupné

z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/3BC078A9B8F1FA6BC1257E370032896C/\\$file/Dvo%C5%99%C3%A1%C4%8Dek%20proti%20%C4%8Cesk%C3%A9%20republice_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/3BC078A9B8F1FA6BC1257E370032896C/$file/Dvo%C5%99%C3%A1%C4%8Dek%20proti%20%C4%8Cesk%C3%A9%20republice_rozsudek.pdf?open&), s. 28.

²⁸¹ Rozsudek ESLP ze dne 17. 1. 2002 ve věci *Calvelli a Ciglio proti Itálii*, stížnost č. 32967/96. Dostupné

z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8B651CC902002597C12581700033B9BF/\\$file/Calvelli%20a%20Ciglio%20proti%20It%C3%A1lii_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8B651CC902002597C12581700033B9BF/$file/Calvelli%20a%20Ciglio%20proti%20It%C3%A1lii_rozsudek.pdf?open&).

²⁸² Například rozsudek ESLP ze dne 8. 11. 2016 ve věci *Kraulaidis proti Litvě*, stížnost

č. 76805/11. Dostupné z: <https://en.efhr.eu/2017/01/18/case-kraulaidis-v-lithuania-application-no-7680511/>.

²⁸³ Rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 2019 ve věci *Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku*, stížnost č. 41720/13. Dostupné z: <https://sbirka.nsoud.cz/vyber/15503/>.

²⁸⁴ Například náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1376/18 ze dne 10. 12. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/II._US_1376_18_an.pdf.

²⁸⁵ Rozsudek ESLP ve věci *Velikova proti Bulharsku*, č. stížnosti 30210/96. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/771E4621BBC506DAC125830F00439E48/\\$file/Velikova%20proti%20Bulharsku_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/771E4621BBC506DAC125830F00439E48/$file/Velikova%20proti%20Bulharsku_rozsudek.pdf?open&).

²⁸⁶ Náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/III._US_2012_18_an.pdf.

2.2 Požadavky Evropského soudu pro lidská práva na vyšetřování

Ačkoliv se kritéria účinného vyšetřování mohou lišit v závislosti na konkrétním případě, Ústavní soud ČR po vzoru ESLP opakovaně judikoval, že aby bylo vyšetřování považováno za účinné, musí kumulativně splňovat následující požadavky.²⁸⁷ Zaprvé musí být vyšetřování provedeno důkladně a v dostatečném rozsahu. To znamená, že orgány činné v trestním řízení musí učinit „*přiměřené kroky, jež mají k dispozici, pro zajištění důkazů o incidentu, včetně mimo jiné očitých svědectví a použití forezních metod. Závěry šetření musí být založeny na důkladné, objektivní a nestranné analýze všech relevantních skutečností. Jakékoliv nedostatky ve vyšetřování, které podřývají jeho schopnost zjistit okolnosti případu nebo odpovědné osoby, povedou k rozporu s požadovanou mírou účinnosti vyšetřování*“.²⁸⁸

S tím souvisí kritérium nezávislosti a nestrannosti. Tato podmínka bude porušena například v případě, kdy je přikládána vyšší váha výpovědím příslušníků mocenských složek oproti výpovědím jednotlivců.²⁸⁹ Nelze také například ověřovat pravdivost výpovědí jen některých osob a u jiných dovozovat závěry na základě existujících stereotypů.²⁹⁰ V případě podezření na usmrcení v souvislosti s výkonem veřejné moci musí být vyšetřování provedeno orgánem zcela nezávislým na orgánu, ve spojení s nímž k úmrtí došlo²⁹¹ a nezávislost

²⁸⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1886/21 ze dne 26. 11. 2021. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/ii-us-1886-21-2>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1376/18 ze dne 10. 12. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/II._US_1376_18_an.pdf.

²⁸⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1042/15 ze dne 24. 5. 2016. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2016/I._US_1042_15_an.pdf, s. 12.

²⁸⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 520/16 ze dne 22. 6. 2016. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2016/I._US_520_16_an.pdf.

²⁹⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1376/18 ze dne 10. 12. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/II._US_1376_18_an.pdf.

²⁹¹ Rozsudek ESLP ve věci *Eremiášová a Pechová proti České republice* ze dne 16. 2. 2012, stížnost č. 23944/04. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/390E2D8B425DCAEDC1257BE40029876E/\\$file/Eremi%C3%A1%C5%A1ov%C3%A1%20a%20Pechov%C3%A1-rosudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/390E2D8B425DCAEDC1257BE40029876E/$file/Eremi%C3%A1%C5%A1ov%C3%A1%20a%20Pechov%C3%A1-rosudek.pdf?open&).

a nestrannost je požadována také u vyšetřujících osob a jiných subjektů vyšetřování (například znalců).²⁹²

Vyšetřování musí být zahájeno okamžitě z vlastní iniciativy orgánů činných v trestním řízení²⁹³ a musí být vedeno s rozumným spěchem,²⁹⁴ přestože ESLP připouští, že se v průběhu vyšetřování mohou vyskytnout překážky, které mohou pokroku v něm bránit.²⁹⁵ Pojem adekvátní rychlosti je poměrně abstraktní, odpovídá mu však vyšetřování bez zbytečných průtahů za současného individuálního zohlednění složitosti případu a chování žalobce.²⁹⁶

Dalším požadavkem je, že vyšetřování musí být podrobena veřejné kontrole a poškozený má právo na něm aktivně participovat. Poškozenému musí být umožněno „*být do vyšetřování zapojen v rozsahu nezbytném k zajištění svých oprávněných zájmů*“.²⁹⁷ Má například právo nahlížet do spisu, které může aplikovat ve všech fázích šetření, aby mohl posoudit, zda vyšetřování splňuje kritéria pro účinné vyšetřování. Lze mu jej odepřít jen ve výjimečných případech, kdy by mohl být ohrožen účel vyšetřování.²⁹⁸ Jelínek jako další dílčí aspekt účinného vyšetřování zmiňuje navíc povinnost obnovit účinné vyšetřování, pokud se po jeho skončení objeví další případy, které by s ním mohly souviset.²⁹⁹

2.3 Právo na účinné vyšetřování v české judikatuře

Ústavní soud ČR se nejprve stavěl k právu poškozeného na účinné vyšetřování zdrženlivě, když konstatoval, že „*ústavně zaručené subjektivní právo fyzické nebo*

²⁹² Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1886/21 ze dne 26. 11. 2021. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/ii-us-1886-21-2>.

²⁹³ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2886/13 ze dne 29. 10. 2013. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2886-13>.

²⁹⁴ Rozsudek ESLP ve věci *Eremiášová a Pechová proti České republice* ze dne 16. 2. 2012, stížnost č. 23944/04. Dostupné

z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/390E2D8B425DCAEDC1257BE40029876E/\\$file/Eremi%C3%A1%C5%A1ov%C3%A1%20a%20Pechov%C3%A1-rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/390E2D8B425DCAEDC1257BE40029876E/$file/Eremi%C3%A1%C5%A1ov%C3%A1%20a%20Pechov%C3%A1-rozsudek.pdf?open&).

²⁹⁵ Rozsudek ESLP ve věci *Hugh Jordan proti Spojenému království* ze dne 4. 5. 2001, stížnost č. 24746/94. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-59450%22%7D>.

²⁹⁶ Rozsudek ESLP ve věci *Tomasí proti Francii* ze dne 27. 8. 1992, stížnost č. 12850/87. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57796>.

²⁹⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1042/15 ze dne 24. 5. 2016. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2016/I._US_1042_15_an.pdf, s. 14.

²⁹⁸ Tamtéž.

²⁹⁹ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, s. 253.

*právnícké osoby na to, aby jiná osoba byla trestně stíhána, respektive aby určité jednání bylo kvalifikováno jako trestný čin, neexistuje“.*³⁰⁰ Dále uvedl, že úkolem Ústavního soudu má být pouze ochrana ústavnosti.³⁰¹

Na základě judikatury ESLP však následně dovodil existenci práva na účinné vyšetřování nejprve v případech porušujících článek 2 Úmluvy. Později jej rozšířil i na další články Úmluvy, kdy například připustil, že závažný zásah do fyzické integrity může představovat rovněž zásah do práva na ochranu soukromí podle článku 8 Úmluvy.³⁰² Dospěl tedy k názoru, že právo na účinné vyšetřování může být poškozenému přiznáno v případech porušení práva na život (článek 2 Úmluvy), zákazu mučení (článek 3 Úmluvy), otroctví a nucené práce (článek 4 odstavce 1 a 2 Úmluvy), práva na svobodu a osobní bezpečnost (článek 5 odstavec 1 Úmluvy), práva na ochranu soukromí (článek 8 Úmluvy) a práva na nedotknutelnost osoby (článek 7 odstavec 1 Listiny).³⁰³

Následně toto právo opět omezil, když v roce 2019 konstatoval, že právo na účinné vyšetřování lze založit jen v případě porušení článků 2, 3 a 4 odstavců 1 a 2 Úmluvy. I nadále přitom zohledňuje to, zda k trestnému činu došlo v souvislosti se zásahem veřejné moci či v důsledku jednání soukromé osoby.³⁰⁴

Přestože závazky pro Českou republiku vyplývající z Úmluvy představují nepodkročitelné minimum a lze tak Ústavou přiznat jednotlivci i vyšší standard ochrany jeho základních práv a svobod, shledává Ústavní soud ČR, že judikatura ESLP zaručuje poškozenému dostatečnou ochranu jeho práv a svobod.

³⁰⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-3196-12>.

³⁰¹ Tamtéž.

³⁰² Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4019/13 ze dne 26. 3. 2014. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/I.US4019/13>.

³⁰³ ČIK, Stanislav. Právo poškozeného na účinné vyšetřování ve světle nejnovější judikatury Ústavního soudu. *Advokátní deník* [online]. 4. 4. 2021 [cit. 2023-02-10]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2021/04/04/pravo-poskozeneho-na-ucinne-vysetrovani-ve-svetle-nejnovejsi-judikatury-ustavniho-soudu/#_ftn8.

³⁰⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/III._US_2012_18_an.pdf.

Nepovažuje tedy za nutné odchylovat se od ní za účelem dalšího rozšiřování práva na účinné vyšetřování na vnitrostátní úrovni.³⁰⁵

³⁰⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/III._US_2012_18_an.pdf.

3 ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Trestnímu právu je obecně vytýkána pouze částečná rekodifikace základních právních norem tohoto právního odvětví. V roce 2009 byl přijat nový trestní zákoník, avšak v platnosti je stále trestní řád z roku 1961. Přestože byl již mnohokrát novelizován, nedokáže zcela reflektovat požadavky moderního trestního procesu, důsledkem čehož dochází zejména ke komplikování a zdlouhavosti trestního řízení.

Již několik let probíhají práce na nové podobě trestního řádu, který by měl lépe odpovídat trendům v oblasti trestního práva a soudobé judikatury (jedná se například o posílení práv poškozeného, modernizaci v návaznosti na technologický pokrok, posílení oportunních prvků apod.) a implementovat závazky vyplývající pro Českou republiku z mezinárodních smluv a právních předpisů Evropské unie. Za cíl si klade také mimo jiné zrychlení a zjednodušení trestního řízení a snížení administrativní zátěže orgánů činných v trestním řízení.³⁰⁶ Dokud nebude přijata nová komplexní právní úprava trestního řízení, má smysl provádět pouze naléhavé dílčí změny.

Aktuální návrh nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) počítá s upravenou definicí poškozeného.³⁰⁷ Poškozeným má být „*ten, komu bylo nebo mělo být skutkem, pro který se řízení vede, ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo se měl obohatit. V řízení o trestném činu zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku) se za majetkovou škodu, která byla poškozenému způsobena trestným činem, považuje i dlužné výživné*“.³⁰⁸ Stejně jako u aktuálního vymezení oběti trestného činu tedy nemá být vyžadováno, aby ke vzniku škody skutečně došlo, ale bude postačovat, jestliže škoda vzniknout měla.

³⁰⁶ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Rekodifikace trestního práva procesního. *Justice.cz* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Návrh nového zákona o trestním řízení soudním (trestní řád), stav ke dni 14. 10. 2022. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>, § 67.

Za poškozeného se aktuálně nepovažuje „ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem“.³⁰⁹ To platí i v novém návrhu trestního řádu. Dosud záviselo přiznání či odebrání postavení poškozeného na neformálním rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, vůči kterému neměla dotčená osoba možnost obrany. Jelínek proto logicky navrhoval, „aby se o tom, zda určitá osoba je, či není poškozeným, rozhodovalo řádným procesním postupem (usnesením), proti kterému by byla přípustná stížnost“.³¹⁰ Nový návrh trestního řádu hovoří o tom, že „uplatňuje-li práva poškozeného osoba, které zřejmě tato práva nepříslušejí, v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán takovou osobu vyrozumí, že v trestním řízení nemůže uplatňovat práva poškozeného; v řízení před soudem o tom soud rozhodne usnesením“.³¹¹ Je tedy patrné, že by minimálně v řízení před soudem mělo dojít k vyřešení problému, na nějž bylo poukazováno. Co se týče stadia přípravného řízení, ustanovení reflektuje zásadu, jež má být již v současnosti praktikována. Nespecifikuje však, jakým způsobem má být osoba orgány činnými v trestním řízení vyrozuměna.

Poškozený má mít nově právo klást vyslychaným osobám otázky³¹² stejně jako dosud zmocněnec. Podmínky pro přiznání bezplatné právní pomoci nebo právní pomoci za sníženou odměnu mají zůstat stejné,³¹³ pouze v případě společného zmocněnce u mimořádně vysokého počtu poškozených mají mít poškození možnost zvolit si na své náklady jiného zmocněnce než toho, kterého jim ustanovil předseda senátu nebo v přípravném řízení státní zástupce.³¹⁴ Nově se v trestním řádu objevuje institut podpůrce, což je osoba, se kterou může mít poškozený sjednanou smlouvu o nápomoci a která má mít možnost účastnit

³⁰⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění, § 43 odst. 2.

³¹⁰ JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika - co je nejdůležitější? In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRÍVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 11–21. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 14.

³¹¹ Návrh nového zákona o trestním řízení soudním (trestní řád), stav ke dni 14. 10. 2022. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>, § 67 odst. 5.

³¹² Tamtéž, § 68 odst. 1 písm. d).

³¹³ Tamtéž, § 72.

³¹⁴ Tamtéž, § 73 odst. 2.

se všech úkonů, které jsou prováděny za přítomnosti poškozeného.³¹⁵ V návrhu trestního řádu je také upraven postup za situace, kdy se poškozený svých procesních práv výslovným prohlášením vzdá a následně vezme své prohlášení zpět.³¹⁶

Nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, které obviněný na úkor poškozeného trestným činem získal, se má nově souhrnně označovat jako „majetkový nárok“. Nový trestní řád také zcela vynechává pojem adhezní řízení. Z ustanovení o uplatnění majetkového nároku je však patrné, že by se budoucí postup mající za cíl uspokojení nároku poškozeného od toho současného v zásadě nelišil.

U institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného má dojít k nepatrné změně výčtu trestných činů, k jejichž trestnímu stíhání, respektive pokračování v trestním stíhání, je souhlas poškozeného zapotřebí. Má z něj být vyjmut trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1 a 2 trestního zákoníku,³¹⁷ legalizace výnosu z trestné činnosti podle § 216 odst. 1³¹⁸ a legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti podle § 217 odst. 2.³¹⁹ Vyjmutí těchto druhů trestných činů je z mého pohledu logické. První z uvedených trestných činů byl společně s trestným činem znásilnění vnímán ve výčtu jako kontroverzní, u trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti je patrný veřejný zájem na jeho trestním stíhání. Přesto tato změna nestačí k odstranění již zmiňovaných problémů pojících se s tímto institutem. Výčet trestných činů i nadále obsahuje trestné činy bez konkretizace skutkových podstat s často vysokou mírou společenské škodlivosti (například zvláště závažné zločiny podvodu, zpronevěry apod.). Souhlas poškozeného s trestním stíháním by přitom měl být vyžadován prioritně u nedbalostních trestných činů, jejichž objektem jsou individuální zájmy poškozeného. Rovněž podmínka příbuzenského či obdobného poměru mezi pachatelem a poškozeným zůstává zachována, přestože neplatí, že na stíhání osoby, ke které není poškozený ve vztahu předpokládaném zákonem,

³¹⁵ Návrh nového zákona o trestním řízení soudním (trestní řád), stav ke dni 14. 10. 2022.

Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>, § 74a a § 54a.

³¹⁶ Tamtéž, § 68 odst. 3.

³¹⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění, § 186 odst. 1 a 2.

³¹⁸ Tamtéž, § 216 odst. 1.

³¹⁹ Tamtéž, § 217 odst. 2.

by poškozený musel mít vždy zájem. Opomenut je například vztah příbuzenský v širším pojetí či vztah přátelský. Dle mého názoru by proto podmínkou pro udělení, respektive neudělení souhlasu s trestním stíháním neměla být tato vazba. Celkově však hodnotím současnou podobu návrhu trestního řádu jako přehlednou a oproti aktuálně platnému trestnímu řádu jako lépe strukturovanou.

Co se týče práva na účinné vyšetřování, toto právo zaznamenalo v české judikatuře turbulentní vývoj od jeho počátečních problémů s implementací až po postupné rozšiřování okruhu poškozených, jimž může být po vzoru ESLP toto právo přiznáno. V nejnovější judikatuře Ústavní soud ČR toto právo opět zužuje. Důsledkem toho je nepřehlednost a nesystematičnost, která je umocněna neexistující kodifikací v právních předpisech a fragmentarizací tohoto práva v nálezech Ústavního soudu ČR a ESLP. Nyní již česká judikatura odpovídá požadavkům rozhodovací praxe ELSP, je však otázkou, zda to bude stačit k zaručení jisté stability ve výkladu práva na účinné vyšetřování soudy.

Jednou z možností by dle mého názoru bylo přiznávat právo na účinné vyšetřování *a priori* všem osobám poškozeným trestným činem a až následně v závislosti na povaze a závažnosti trestného činu posuzovat, zda orgány činné v trestním řízení porušily svou povinnost na provedení účinného vyšetřování. Tento postup by odpovídal trendu posilování práv poškozených a zaručoval vyšší standard ochrany práv a svobod, než je garantován Úmluvou.

Domnívám se rovněž, že by bylo vhodné stanovit základní rámec pro přiznávání práva na účinné vyšetřování pro případy, kdy byl trestný čin spáchán soukromou osobou, a pro případy, kdy k němu došlo v souvislosti s výkonem veřejné moci. To by poškozeným usnadnilo pochopení tohoto institutu a umožnilo lepší předvídatelnost a orientaci v jeho mezích. Přispělo by to také k dosažení určité jednoty a stability v rozhodovací praxi ESLP a národních soudů. Současné individuální posuzování každého případu by však mělo zůstat zachováno.

Dále by bylo dle mého názoru vhodné do trestního řádu zakotvit požadavky na účinné vyšetřování. Ačkoliv se na těch základních judikatura i autoři odborné literatury shodují, i zde je možné v některých judikátech nalézt rozdílná jakási „doplňková“ kritéria. Přestože by se patrně jednalo o abstraktní pojmy, které

by musely být hodnoceny s ohledem na konkrétní případ, opět by tento přístup usnadnil výklad daného institutu a posílil právní jistotu.

ZÁVĚR

V souladu s celosvětovou tendencí posilování postavení poškozeného je této procesní straně věnováno v rámci trestního řízení čím dál tím více pozornosti. Důkazem toho jsou i novely trestního řádu přijaté po roce 1989, které rozšířily katalog práv poškozeného mimo jiné o právo účastnit se vyšetřovacích úkonů, činit návrhy na doplnění dokazování, podávat opravné prostředky, na náhradu i nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení, na bezplatné zastupování nebo zastupování za sníženou odměnu, uložily soudu povinnost rozhodovat o nároku poškozeného na náhradu škody a zakotvily zásadu šetření práv poškozeného. Další změny by měl přinést nový trestní řád, na němž aktuálně probíhají přípravy.

Snaha o posílení postavení poškozeného je na druhé straně omezována hlavním účelem trestního řízení, kterým i nadále zůstává náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů. Přílišné rozšiřování práv poškozeného by navíc mohlo způsobit zpomalení trestního procesu, a v důsledku toho i snížení šance na rychlé a efektivní odškodnění poškozeného.

Prvním cílem práce bylo zanalyzovat postavení poškozeného se zaměřením na vybraná procesní práva. Popsána byla nejprve vybraná práva náležející všem poškozeným, následně jen poškozeným s nárokem na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení a nakonec poškozeným, kteří jsou zároveň oběťmi trestného činu. Právě nároku poškozeného na náhradu škody v rámci adhezního řízení i při odklonech trestního řízení byla věnována rozsáhlá část této práce. Česká právní úprava postavení poškozeného byla nakonec porovnána se slovenskou a německou právní úpravou, což umožnilo nastínit i u nás často diskutované instituty soukromé a vedlejší žaloby.

S rozšiřováním práv poškozeného souvisí také právo na účinné vyšetřování objevující se v judikatuře ESLP a Ústavního soudu ČR, přičemž druhým cílem práce bylo vytvořit komplexní přehled právě této problematiky. Nejprve byly v souladu s dílčími cíli zkoumány podmínky, za nichž poškozenému právo na účinné vyšetřování náleží, dále byla představena kritéria, která musí účinné

vyšetřování podle ESLP splňovat, a posléze bylo popsáno, jak probíhala implementace tohoto práva v České republice. V poslední kapitole byly představeny návrhy *de lege ferenda*. Cíle práce tedy byly naplněny.

SEZNAM ZKRATEK

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
náhrada škody	náhrada škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem
StPO	<i>Strafprozeßordnung</i> v posledním znění
trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., <i>o trestním řízení soudním (trestní řád)</i> v posledním znění
trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., <i>trestní zákoník</i> v posledním znění
Úmluva	zákon č. 209/1992 Sb., <i>Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod</i> v posledním znění
zákon o obětech trestných činů	zákon č. 45/2013 Sb., <i>o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)</i> v posledním znění

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam literatury

FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.

GIBALOVÁ, Diana. Náhrada nemateriální újmy v trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GŘIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 67–76. ISBN 978-80-87576-39-7.

GŘIVNA, Tomáš. Zákon o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GŘIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 22–30. ISBN 978-80-87576-39-7.

HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X.

JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika - co je nejdůležitější? In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GŘIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 11–21. ISBN 978-80-87576-39-7.

JELÍNEK, Jiří. Obžalovací zásada - minulost a budoucnost. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 36–44. ISBN 978-80-7502-185-4.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-395-7.

PRÁŠKOVÁ, Helena. Přibližuje se právní úprava řízení o přestupcích řízení trestnímu? In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 320–331. ISBN 978-80-7502-185-4.

RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9.

STOČESOVÁ, Simona. Poškozený v německém trestním řízení. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRŮVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 92–107. ISBN 978-80-87576-39-7.

ŠÁMAL, Pavel. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRŮVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 31–49. ISBN 978-80-87576-39-7.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.

Seznam odborných článků

FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výsledek v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, roč. 13, č. 10, s. 225–239. ISSN 1213-5313.

JELÍNEK, Jiří. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 1996, roč. 29, č. 4, s. 294–305. ISSN 1213-5313.

JELÍNEK, Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení - možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, roč. 36, č. 2, s. 112–117. ISSN 1210-9150.

KLESNIAKOVÁ, Jana a Vladimír GAJDIČIAR. Právna úprava procesného postavenia poškodených trestným činom a obetí v SRN. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 6, s. 218–224. ISSN 1210-6410.

VÁLKOVÁ Helena a Tomáš GRŮVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 12, č. 4, s. 83–87. ISSN 1213-5313.

Seznam internetových zdrojů

Adhezní řízení. *epravo.cz* [online]. 4. 7. 2002. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-17689.html>.

CIK, Stanislav. Právo poškozeného na účinné vyšetřování ve světle nejnovější judikatury Ústavního soudu. *Advokátní deník* [online]. 4. 4. 2021. ISSN 2571-3558. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2021/04/04/pravo-poskozeneho-na-ucinne-vysetrovani-ve-svetle-nejnovejsi-judikatury-ustavniho-soudu/#_ftn8.

HÁJEK, Tomáš. Dohoda o vině a trestu z pohledu poškozeného. *epravo.cz* [online]. 16. 3. 2018. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dohoda-o-vine-a-trestu-z-pohledu-poskozeneho-107180.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Majetková újma (škoda). *NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK* [online]. 2015. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/majetkova-ujma-skoda>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Nemajetková újma. *NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK* [online]. 2015. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/nemajetkova-ujma>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Rekodifikace trestního práva procesního. *Justice.cz* [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Ochrana práv poškozeného. *Verejnazaloba.cz* [online]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/vse-podstatne-o-trestnim-rizeni/ochrana-poskozenych-a-ohrozenych-osob/ochrana-prav-poskozeneho/>.

NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Odklony (alternativní způsoby trestního procesu). *Verejnazaloba.cz* [online]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/vse-podstatne-o-trestnim-rizeni/odklony/>.

OBOŇOVÁ, Katarína a Martina VÍTKOVÁ. Uplatnění nároku poškozeného na náhradu škody ve světle novely a úprava zajištění nároku na náhradu škody v trestním řízení. *epravo.cz* [online]. 12. 4. 2013. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uplatneni-naroku-poskozeneho-na-nahradu-skody-ve-svetle-novely-a-uprava-zajisteni-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-90153.html>.

POKORNÝ, Tomáš. Trestní stíhání se souhlasem poškozené osoby blízké. *epravo.cz* [online]. 11. 10. 2017. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-stihani-se-souhlasem-poskozene-osoby-blizke-106466.html>.

ŘEZNÍČEK, David a František OHRAZDA. Adhezní řízení aneb možnosti poškozeného domáhat se náhrady škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení v rámci trestního řízení. *epravo.cz* [online]. 3. 12. 2015. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-aneb-moznosti-poskozeneho-domahat-se-nahrady-skody-nemajetkove-ujmy-ci-bezduvodneho-obohaceni-v-ramci-trestniho-rizeni-99567.html-skody-nemajetkove-ujmy-ci-bezduvodneho-obohaceni-v-ramci-trestniho-rizeni-99567.html>.

ŠAJNAROVÁ, Jitka a Tomáš BUUS. Obvyklá pochybení znalců při vyčíslení výše škody. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 30. 11. 2017. ISSN 1805-8280. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/obvykla-pochybeni-znalcu-pri-vycisleni-vyse-skody>.

TOMEŠOVÁ, Jana. Odškodnění duševních útrap jako nemajetkové újmy. *PRÁVNÍ PROSTOR* [online]. 10. 11. 2016. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/odskodneni-dusevnich-utrapp-jako-nemajetkove-ujmy>.

VÁVRA, Libor. Násilná trestná činnost v péči lékařů. *PRÁVNÍ PROSTOR* [online]. 28. 3. 2017. ISSN 2336-4114. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/nasilna-trestna-cinnost-v-peci-lekaru?utm_source=casopis+PP&utm_medium=8_2017&utm_campaign=casopis8_2017&strana_do=4.

VICHEREK, Roman. Oběti trestných činů a jejich práva. *epravo.cz* [online]. 26. 11. 2013. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/obeti-trestnych-cinu-a-jejich-prava-92945.html>.

Žaloba o náhradu škody způsobené trestným činem (vzor). *Trestni-rizeni.com: O trestním právu srozumitelně* [online]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/zaloba-o-nahradu-skody-zpusobene-trestnym-cinem-vzor>.

Seznam právních předpisů

Strafprozeßordnung v posledním znění, BGBl. I S. 1074, 1319

Usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady *o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky* v posledním znění

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

Zákon č. 41/2009 Sb., *o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku* v posledním znění

Zákon č. 45/2013 Sb., *o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)* v posledním znění

Zákon č. 59/2017 Sb., *o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů* v posledním znění

Zákon č. 86/2015 Sb., *kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony* v posledním znění

Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění

Zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád* v posledním znění

Zákon č. 119/1873 Ř. z., *jímž se zavádí nový řád soudu trestního* ve znění účinném od 23. 5. 1873 do 31. 7. 1950

Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)* v posledním znění

Zákon č. 178/1990 Sb., *kterým se mění a doplňuje trestní řád* v posledním znění

Zákon č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v posledním znění

Zákon č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v posledním znění

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích v posledním znění

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě) v posledním znění

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v posledním znění

Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů v posledním znění

Zákon č. 283/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v posledním znění

Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok v posledním znění

Seznam judikatury

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-3196-12>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3436/14 ze dne 19. 1. 2016. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-3436-14_1.

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezzy/2019/III._US_2012_18_an.pdf.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1587/07 ze dne 9. 6. 2008. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/I.US1587/07>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 860/15 ze dne 27. 10. 2015. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezzy/I._US_860_15_verze_na_web.pdf.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1042/15 ze dne 24. 5. 2016. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezzy/2016/I._US_1042_15_an.pdf.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1042/15. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezzy/2016/I._US_1042_15_an.pdf.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1587/07 ze dne 9. 6. 2008. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/I.US1587/07>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-3196-12>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 520/16 ze dne 22. 6. 2016. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezzy/2016/I._US_520_16_an.pdf.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1320/08 ze dne 20. 10. 2009. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-1320-08_1.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1376/18 ze dne 10. 12. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezzy/2019/II._US_1376_18_an.pdf.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1886/21 ze dne 26. 11. 2021. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/ii-us-1886-21-2>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 289/12 ze dne 9. 10. 2012. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-289-12_1.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 863/16 ze dne 10. 8. 2016. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalez/2016/II._US_863_16_an.pdf.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 32/16 ze dne 8. 8. 2017. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-32-16>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1376/18 ze dne 10. 12. 2019. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalez/2019/II._US_1376_18_an.pdf.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 10. 2002 sp. zn. 5 Tdo 775/2002. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/5Tdo775/2002>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 11. 2003 sp. zn. 4 Tz 156/2003 Sb. Dostupné z: <http://www.jurilogie.cz/ecli/:4.Tz.156.2003>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2. 9. 1965 sp. zn. 5 Tz 38/65. Dostupné z: <https://www.codexisuno.cz/4xe?checked=1&lang=cs>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 2. 2003 sp. zn. 25 Cdo 986/2001, 25 Cdo 987/2001. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/25-cdo-986-2001>.

Rozsudek ESLP ve věci *Eremiášová a Pechová proti České republice* ze dne 16. 2. 2012, stížnost č. 23944/04. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/390E2D8B425DCAEDC1257BE40029876E/\\$file/Eremi%C3%A1%C5%A1ov%C3%A1%20a%20Pechov%C3%A1-rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/390E2D8B425DCAEDC1257BE40029876E/$file/Eremi%C3%A1%C5%A1ov%C3%A1%20a%20Pechov%C3%A1-rozsudek.pdf?open&).

Rozsudek ESLP ve věci *Hugh Jordan proti Spojenému království* ze dne 4. 5. 2001, stížnost č. 24746/94. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-59450%22%5D%7D>.

Rozsudek ESLP ve věci *Tomasi proti Francii* ze dne 27. 8. 1992, stížnost č. 12850/87. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57796>.

Rozsudek ESLP ve věci *Velikova proti Bulharsku*, č. stížnosti 30210/96. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/771E4621BBC506DAC125830F00439E48/\\$file/Velikova%20proti%20Bulharsku_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/771E4621BBC506DAC125830F00439E48/$file/Velikova%20proti%20Bulharsku_rozsudek.pdf?open&).

Rozsudek ESLP ze dne 17. 1. 2002 ve věci *Calvelli a Ciglio proti Itálii*, stížnost č. 32967/96. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8B651CC902002597C12581700033B9BF/\\$file/Calvelli%20a%20Ciglio%20proti%20It%C3%A1lii_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8B651CC902002597C12581700033B9BF/$file/Calvelli%20a%20Ciglio%20proti%20It%C3%A1lii_rozsudek.pdf?open&).

Rozsudek ESLP ze dne 18. 10. 2012 ve věci *Bureš proti České republice*, stížnost č. 37679/08. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/ACB6BE339EE44285C1257BE2004B19CB/\\$file/Bure%C5%A1_anotace.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/ACB6BE339EE44285C1257BE2004B19CB/$file/Bure%C5%A1_anotace.pdf?open&).

Rozsudek ESLP ze dne 25. 6. 2019 ve věci *Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku*, stížnost č. 41720/13. Dostupné z: <https://sbirka.nsoud.cz/vyber/15503/>.

Rozsudek ESLP ze dne 3. 9. 2015 ve věci *M. a M. proti Chorvatsku*, stížnost č. 10161/13. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2210161/13%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-156522%22%5D%7D>.

Rozsudek ESLP ze dne 30. 3. 2017 ve věci *Škorjanec proti Chorvatsku*, č. stížnosti 25536/14. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/8E2C24996A999728C12581690035FAA8?openDocument&Highlight=0,.

Rozsudek ESLP ze dne 6. 11. 2014 ve věci *Dvořáček proti České republice*, stížnost č. 12927/13. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/3BC078A9B8F1FA6BC1257E370032896C/\\$file/Dvo%C5%99%C3%A1%C4%8Dek%20proti%20%C4%8Cesk%C3%A9%20republice_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/3BC078A9B8F1FA6BC1257E370032896C/$file/Dvo%C5%99%C3%A1%C4%8Dek%20proti%20%C4%8Cesk%C3%A9%20republice_rozsudek.pdf?open&).

Rozsudek ESLP ze dne 6. 4. 2000 ve věci *Labita proti Itálii*, stížnost č. 26772/95. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/E262BA49185619CAC125817C0030F0B2?openDocument&Highlight=0,.

Rozsudek ESLP ze dne 8. 11. 2016 ve věci *Kraulaidis proti Litvě*, stížnost č. 76805/11. Dostupné z: <https://en.efhr.eu/2017/01/18/case-kraulaidis-v-lithuania-application-no-7680511/>.

Rozsudek ESLP ze dne 20. 10. 2016 ve věci *Muršič proti Chorvatsku*, stížnost č. 7334/13. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/48B8013BE285197FC12580FB005B0B5A?openDocument&Highlight=0,.

Rozsudek ESLP ze dne 25. 3. 1993 ve věci *Osman proti Spojenému království*, stížnost č. 13134/87.

Rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1998 ve věci *Assenov a další proti Bulharsku*, stížnost č. 24760/94.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č. j. 25 Cdo 1835/2020-218 ze dne 13. 5. 2021.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 11. 2003 sp. zn. 4 Tz 156/2003. Dostupné z: <http://www.jurilogie.cz/ecli/:4.Tz.156.2003>.

Rozsudok Najvyššieho súdu v Bratislave ze dne 14. 1. 1983 sp. zn. 6 Tz 83/82. Dostupné z: <https://www.codexisuno.cz/4xf?checked=1&lang=cs>.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 2. 2013 sp. zn. 7 Tdo 75/2013. Dostupné z: <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/1211/>.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 1. 2011 sp. zn. 3 Tdo 709/2010. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/3Tdo709/2010>.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 3. 2021 sp. zn. 4 Tdo 140/2021. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/4Tdo140/2021>.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 2. 2013 sp. zn. 8 Tdo 114/2013. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/8-tdo-114-2013>.

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2886/13 ze dne 29. 10. 2013. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2886-13>.

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4019/13 ze dne 26. 3. 2014. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/I.US4019/13>.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 7. 2002 sp. zn. 5 To 31/02, uveřejněné pod č. 54/2003 Sb. rozh. Tr.

Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayv6mrwgvpwi6q>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=510&CT1=0>.

Návrh nového zákona o trestním řízení soudním (trestní řád), stav ke dni 14. 10. 2022. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.